

קונטרס

הבינוני

פרשת
ראה
תש"פ

שנה ב' חוברת מ"ו

שיעורי

הרב שמעון שפיצער שליטיא
הנלמדים בבית המדרש 'בית אהרן'
רח' פחד יצחק 5, ביתר עילית ת"ו

הבינוני

שיעורי הרב שמעון שפיצער שליטיא

A PROJECT OF

שמעו ותחי נפשכם!!

האזינו למאות שיעורים השווים לכל נפש
הנאמרים מדי יום ביומו בכל מקצועות התורה
והחסידות מסודרים להפליא ומלאים כל טוב

קול הבינני

בארה"ב

718-686-8300

ארץ ישראל

072-257-7726

להצטרף לקבלת השיעורים או החבורות

באימייל ולשלוח הערות:

info@lomdoschasidus.com

H0722577726@gmail.com

347.351.2400 / 053.311.0743

שיעורי הרב שמעון שפיצער שליטיא

מפתח הענינים:

מדור אמונה ובטחון שיעור ס"ד – חובת הלכות פרק ב'

האמונה שהקב"ה יודע יותר טוב מאתנו מה טוב בשבילנו

כי הנה כחומר ביד היוצר \ עצת ה' היא תקום \ שלוה בארמונותינו \ העניות שהצילה את חיי האיש \ לא יחפוץ במות המת \ חיים שאין יורדים מן החשבון \ החסיד שמכר את אחוזתו והפסיד את חייו \ אתה יודע רזי עולם \ מה נאה אילן זה \ בעל כרחך אתה חי \ אם הקב"ה אינו רוצה, אז לא \ תירוץ אחד לכמה קושיות \ ויהי שם בבית הסוהר \ מבירא עמיקתא לאגרא רמא \ ינחני במעגלי צדק למען שמו \ יתפלל להנצל מדרך שאינה טובה \ כך סובב מסבב כל הסיבות \ מה שהיה היה צריך להיות \

הגברת מידת הרחמנות בלב עבודתה ושכרה

ונתן לך רחמים ורחמך \ ותחמול עליו ותאמר מילדי העברים זה \ העבודה להרגיש בצער הזולת \ ורחמיו על כל מעשיו \ על כן קרא שם המקום סוכות \ מה הוא רחום וחנון אף את רחום וחנון \ רחמנות שאין לה גבול או תנאי \ קומי שאי את הנער \ באשר הוא שם \ תהיה מגמתו תמיד לעשות קורת רוח לבריות \ ביטול כוח האכזריות \ לא תרדה בו בפרך \ חובת השוחט לעסוק בצדקה וחסד \ על דא אסר הצדיק לאכול משחיטת השוחט \ המרחם על הבריות מרחמים עליו מן השמים \

נחפשה דרכים ונחקורה איך להשיב לב בניים על אבותם

קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים \ ביאור מושגים רוחניים על-פי משל \ כבן יחיד שמת בתוך חופתו \ שמחה עצומה שנקטעה באבה \ אשר טיפחתי ורביתי אויבי כלם \ איש את רעהו יעזורו לשוב אל ה' \ שאו עיניים וראו \ בניין עולפו שכבו בראש כל חוצות \ אדם כי יקריב מכם קרבן לה' \ על ההרים אשא בכי ונהי \ כי רבות אנחותי ולבי דוי \ עולליה הלכו שבי \ כך

נעלה את כולם על הספינה \ נחנו נעבור חלוצים לפני ה' \ להשקיט את צער השכינה \ מאור עינים ישמח לב \ תפארת בחורים כוחם \ שמאל דוחה וימין מקרבת \ טוב שעה אחת קודם \ רחמנא ליבא בעי \ להוציא יקר מזולל \ קריאה נרגשת לאברכים ולהורים \ האברכים שהופכים לאבן שואבת \ בני אב אחד אנחנו \

מדור שבת קודש – צפרא דשבתא

השלמת מאה ברכות בשבת קודש

מה ה' אלוקיך שואל מעמך \ השלמת מאה ברכות בשבת \ האלף לך שלמה ומאתיים לנוטרים את פריו \ הנחת פתקאות בקלפי \ סוף מעשה במחשבה תחילה \ דחיית אכילת הפירות בשבת לאחר ברכהמ"ז \ זה הגבר הוקם ע"ל \ טוב להודות לה' \ פיזור ההודיות על פני כל שעות השבת \ ברכות הנהנין של שבת קודש \ סועדים בו לברך שלוש פעמים \

מדור הילולא דצדיקיא

הרה"ק רבי משולם פייש בהרה"ק רבי מרדכי מטאהש זיע"א

סיפורי צדיקים כעצה להנצל מן המינות והאפיקרסות \ חיזוק האמונה בהשגחה פרטית \ לימד לתלמידיו פרקי אמונה \ השיב טובה תחת רעה \ הנה הוא מחזיק בתמימותו \ הטלפון הבהול קודם קבורת בנו \ אהב את זולתו יותר מעצמו \ מה לדיין במקווה באישון ליל ? \

לזכות אליעזר בן פיגא ומשפחתו

מדור אמונה ובטחון שיעור ס"ד – חובת הלכבות פרק ב' האמונה שהקב"ה יודע יותר טוב מאתנו מה טוב בשבילנו

הרחבנו בשיעור הקודם) וְלִבְּךָ הַשְׁמָחָה עֲלֵיָהֶם (היינו שהוא משגיח עליו בכל עת הנה לא ינום ולא ישן, אשר זהו המידה השניה) וְחִמְלָתוֹ עֲלָיו (היינו שהוא חומל עליו ומרחם עליו בלי גבול, אשר זהו המידה הראשונה). יִתְּנֶךָ בְּטַחֲוֹנוֹ בּוֹ מִבְּלֵי סֶפֶק (וכבר נתבאר שכל אלו המידות נמצאות אך ורק אצל הקב"ה, כי הוא חומל ומרחם עלינו, ומשגיח עלינו בכל רגע ורגע ועוסק בסיפוק צרכינו, והוא בכל היכולות ובעל הכוחות כולם, ויודע בדיוק רב מה הם הדברים הנצרכים לנו).

להלן (פרק ג) מרחיב רבינו יותר לבאר שהיחיד שיודע בדיוק מה הם הדברים המועילים לנו ומה טוב עבורנו, הוא הקב"ה בכבודו ובעצמו, כי הוא אשר יצר אותנו בחכמתו והוא אשר יודע מה הם הדברים המטיבים עמנו ומה הם הדברים המזיקים לנו. והביא ראיה לזה מאומן בשר ודם שבנה חלון וכדומה, שכיון שהוא בנאו והוא היודע ממה בנאו ואיך בנאו, יודע הוא יותר מכולם מה יועיל לו ומה יזיק לו. וקל וחומר – ומה אומן זה שלא יצר את מציאות הדבר, אלא הביא זכויות מכאן ועצים מכאן והכין את צורתם – כך, הקב"ה שיצר את מציאותנו יש מאין, בוודאי יודע הוא יותר מכולם מה טוב ומה מועיל עבורנו.

כי הנה כחומר ביד היוצר

עוברים אנו אל הסיבה הרביעית שגורמת לו לאדם לבטוח בזולתו: וְהַרְבִּיעִית, שְׁיִהְיֶה יוֹדֵעַ בְּאֻפְּנֵי תוֹעֵלֶת הַבּוֹטָח עֲלָיו (היינו שזה שבוטחים בו יודע מה הם הדברים המועילים באמת לבוטח בו) וְלֹא יַעֲלֶם מִמֶּנּוּ מַה שֶּׁהוּא טוֹב לוֹ (לבוטח בו) בְּנִסְתָּר וּבְנִרְאָה, וּמַה שְׁיִיטֵב בּוֹ עֲנִינוֹ. כִּי אִם לֹא יֵדַע כָּל זֶה, לֹא תִּגְוַת נִפְשׁ הַבּוֹטָח עֲלָיו (כי איך אפשר לו לאדם לבטוח במי שחפץ בכל נפשו ומאודו להיטיב לו ועסוק בזה יומם ולילה, אך אינו יודע באמת מה הם הדברים שיועילו לו ויטיבו עמו, והלא יכול הוא להרוס ברצונו הטוב במקום שאמרו לבנות, לקלקל במקום שאמרו לתקן. דוגמא לזה מביא בספר "פת לחם" על אתר, במי שבא לרופא שאוהב מאוד לרפאות בני אדם ומשקיע את כל חייו ומרצו בכך, שאם רופא זה אינו משכיל להבין את שורש מחלתו של זה האיש העומד לפניו, ניתח אותו ויקרע את לבו, ובסוף ייודע ששורש מחלתו לא היה בלבו אלא באבר אחר בגוף, ונמצא מקלקל במקום שאמרו לתקן). וְכַאֲשֶׁר יִתְקַבְּצוּ לוֹ בּוֹ דַעְתּוֹ בְּתוֹעֵלוֹתָיו (כלומר שידע מה הם הדברים המועילים לאדם) וְיִכְלָתוּ בָהֶם (היינו שתהיה בידו היכולת להיטיב לו בכל מה שירצה אשר זהו המידה השלישית עליה

עצת ה' היא תקום

הנה יסוד זה נחוק מאוד לשנן אותו ולהשריש אותו בלב, כי מועיל הוא מאוד לחיזוק הביטחון בה' כאשר יודעים שהקב"ה יודע מה טוב עבורנו יותר מהעצות שהמומחים הגדולים מייצעים לנו ויותר מהעצות שאנו מייצעים לעצמנו.

הנה יש לך מי שרוצה להועיל לחבירו, ולכן הוא בא ומציע לו שידוך שלפי הבנתו טוב הוא לבנו, ואז הוא דוחף בכל הכוח להביאו לידי גמר, וכשצריך הוא אפילו משנה קצת בדיבורו, ואת כל זה הוא עושה מפני שהוא באמת רוצה בכל לבו להטיב לו. אך הצרה היא שאדם זה לעולם לא יכיר את התמונה במלואה וממילא לא ידע מה באמת טוב עבור חברו ועבור בנו, ולכן יקרה לפעמים שלאחר שדחף בכל הכוח והביא את השידוך לידי גמר, יתברר ששידוך זה לא היה טוב לבן ויסבול מחמת כן צרות צרורות עד שיבואו להפריד את החבילה.

כעין זה יש לך מי שמחפש ישיבה לבנו, בא פלוני ומבטיח לו: יכול אתה לישן בלילה ברוגע, אני אשיג ישיבה לבנך... בע"ה ביום ראשון, עם התחלת הזמן החדש, בנך יהיה מסודר באחת הישיבות המצוינות... אך מה נעשה והלה אינו יודע איזו ישיבה באמת טובה עבור הבן, ולכן יתכן שרק זיק לבן ולא יועיל לו הגם שהוא חפץ בכל לבו להועיל לו.

שלווה בארמונותינו

וכמו כן הוא בכל תחומי החיים. עלינו להזכיר לעצמנו בכל יום מימות חיינו, שאין אף אחד בעולם שיודע מה באמת טוב לבננו, לבנתנו ולנו. לפעמים מתפתה האדם לחשוב

שהוא מכיר היטב את נפשו ואת נפשות ילדיו ולפיכך יודע היטב מה טוב לו ולהם. על כן צריכים אנו לומר לעצמנו השכם והערב שהוא שקר, כי רק הקב"ה יכול לדעת מה טוב לנו. אם נתבונן בישוב הדעת, נראה שאינו מסתבר כלל להעלות על הדעת שאנו יודעים מה טוב לנו, וכי היינו קודם שנולדנו? ! וכי יודעים אנו מה היה אתנו בגלגול הקודם? ! הלא רק הקב"ה שהכל פרוש לפניו כשמלה יודע מה היה אתנו ומה יהיה אתנו ורק הוא יודע מה טוב לנו ומה לא.

וככל שנוסיף להאמין בזה, כך תוסיף השלווה לשרות בארמנותינו, כי נאמין בלב שלם שהקב"ה יודע מה טוב לנו עד שאין צריכים אפילו לספר לו מה חסר לנו, ונבטח בו שישפך לנו את כל צרכנו לפני הידוע לו ולא לנו.

העניות שהצילה את חיי האיש

להרה"ק ה'חידושי הרי"ם' מגור זיע"א היה חסיד אחד שבתחילה היה עשיר גדול ויום אחד נתהפך עליו הגלגל ונעשה עני מרוד. ביקש אותו חסיד לנסוע אל קרוביו שהתגוררו בעיר אחרת כדי לבקש מהם שיעמידו אותו על רגליו. כשנכנס אל רבו ה'חידושי הרי"ם' לבקש את ברכת הדרך, הורה לו רבו בתוקף שלא ייסע. אמר לרבו: אולי אשלח להם אגרת כדי שיכירו במצבי וייחלצו לעזרת. אך רבו אסר עליו גם את זאת. כשחלף הזמן ולא שפר עליו מצבו אלא הלך והחמיר מיום ליום, נכנס שוב אל רבו, ושוב אסר עליו רבו לנסוע אל קרוביו ואף לא לשלוח להם אגרת.

יום אחד נכמרו רחמי האיש על בני

על האדם לחיות בהכנעה וענווה בתוך מצבו, ולא לנסות לברוח ממנו, כי ברור ללא שום ספק, שהיות שנקלע למצב זה, הרי הוא הדבר הטוב ביותר עבורו, וכבר אפשר שמצבו זה הוא הסיבה היחידה שהוא נשאר בחיים.

חיים שאין יורדים מן החשבון

ראו נא עד היכן הדברים מגיעים במה שמוסיף שם רבי צדוק הכהן זי"ע: ונראה דגם בכלל שני החיים הקצובים לאדם אין עולים לחשבון הימים של צער שאינן בכלל חיים, והשם יתברך שקוצב חיים לכל חי, היינו מה שנקרא חיים, והוא היודע צירוף עתיו ורגעיו אותם שהוא נקרא חי בהם שחיו חיים, ואותן לבד הם העולין ומצטרפין לחשבון שני חיו.

הוי אומר: באותן שנים יכול האדם לקיים מצוות וללמוד תורה ולהרבות שכרו בעולם הזה, והשנים לא ירדו לו מקצבת חיו. הפלא ופלא.

יצווח האדם: אבל אם לא יהיו לי מכאובים אוכל ללמוד יותר טוב, להתפלל יותר טוב, לחנך את הבנים יותר טוב... דע לך שהקב"ה יודע את כל החשבון הזה עוד לפני שחשבת עליו, אך הוא עושה את הטוב ביותר בשבילך, ואם תזכור זאת, יהיה לך בטוח בה' ואך טוב וחסד יסובבך.

החסיד שמכר את אחוזתו והפסיד

את חיו

הרה"ק רבי מנחם נחום משטעפינעשט זי"ע¹ סיפר מה שהיה אצל

משפחתו שרעבים ללחם, לא יכול היה להתאפק ושלה אגרת לקרוביו. קרוביו אכן התחילו לשלוח לו כסף ועד מהרה באה לו הרווחה. אולם בד בבד נתקף האיש במחלה קשה אשר גזלה ממנו את כוחותיו. בצר לו שלח שליח אל רבו ה'חידושי הרי"ם' לספר לו על מחלתו.

כששמע ה'חידושי הרי"ם' את דברי השליח, שתק לכמה רגעים ואחר אמר: דע לך שכאשר נגזרת מיתה על האדם, יכולים לפדותה על ידי עניות, כי העני חשוב כמת, ולכן הפצרתי בו חזור והפצר שלא ידחה את עניותו, אך הוא לא הסכיט לדברי ומה אעשה? כשהשליח חזר לבית האיש, כבר לא היה האיש בין החיים.

סיפור זה מלמדנו שכאשר אנו מבקשים לשנות את מצבנו ולדחות מאתנו דבר מה שמייסר אותנו, עלינו לזכור תחילה שהקב"ה יודע יותר טוב מאתנו מה טוב בעבורנו, ולכן נסמוך עליו ולא נפעל לשנות את מצבנו בכוח הזרוע.

לא יחפוץ במות המת

וזה לשון הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זי"ע² בספרו "דברי סופרים" (אות ו): אין נקרא חיים אלא כשיש לו מנוחה שמרגיש בחיים ולא בעל יסורין השרוי בצער... וכשנגזר על אדם מיתה רחמנא ליצלן והקב"ה לא יחפוץ במות המת כי אם בשובו וגו' ניצול ממותה גמורה על ידי הצער ושאינן לו מנוחה דלא נקרא חיים, עד שישב אל ה' ומחיה החיים יתן לו חיים ארוכים.

¹ הובא בהגש"פ שולחן הטהור' להרה"ג המפורסם רבי בן ציון הלוי גאסענבויער זצ"ל מקאמאראנא. יצא לאור

דברים מעין אלה, אבל הפעם אגלה לך: כתוב באיוב (לג, כט-ל): הֲנָן כָּל אֱלֹהִים יַפְעֵל אֶל-פְּעָמַיִם שְׁלוֹשׁ עִם גִּבֹּר, לְהַשִּׁיב נַפְשׁוֹ מִנִּי שָׁמַת לְאֹר פְּאֹר הַחַיִּים. ופירושו הפסוקים, שאם האדם פוגם ח"ו, מגלגלים אותו בזה העולם כדי לתקן נפשו עד שלוש פעמים בלבד, לא יותר מזה². אולם מאחר שהקב"ה הוא בעל הרחמים ואינו חפץ להוריד את האדם שאולה, אם לא תיקן את נפשו בשלישית, הוא מוריד אותו לעולם פעם נוספת ונותן לו חיים שאינם חיים, כגון אשה רעה או נושים קשים וכל זה כדי שיוכל לתקן את נפשו. אולם מאחר שחברך הלך בכוח כדי להנעים את חייו, מעתה אין לו יותר זכות לחיות...

זהו היסוד: הקב"ה יודע מה טוב בשבילך, ואין לך שום סיבה לריב עם המציאות. הלא רוב הצער מתעורר בלב האדם כאשר הוא נלחם עם כאבו, ולכן אם ישכיל האדם לקבל את כאבו באהבה מתוך אמונה שאם הקב"ה עשה לו כך, זהו הטוב ביותר עבורו, יחסוך מלבו מן הצער.

אתה יודע רזי עולם

הגה"ק בעל ה'תניא' זי"ע אמר: אנו אומרים "אתה יודע רזי עולם". רזי תורה – מסר הקב"ה לחכמים וצדיקים; אבל "רזי עולם" – הנהגת העולם – אתה, רק אתה לבדך יודע.

וסיפר זה במעשה שהיה:

יהודי אחד חקר בית מזיגה מן הפריץ

זקנו הרה"ק רבי אברהם המלאך זי"ע א: שני חסידים עשירים היו לו אשר היו באים אליו תמידין כסדרן כל אחד חבילתו בידו, האחד היה לו אשה רעה שסבל ממנה מרורים, וכל פעם שהיה מבקש מן הרבי רשות לשלחה מאתו, היה הרבי דוחה את בקשתו על הסף. והשני היו לו חובות על סך עשר אלף זוז ולו אחוזה השווה בערכה למאה אלף זוז, וכל פעם שהיה מבקש מהרבי רשות למכור את אחוזתו כדי לפרוע את חובותיו ולחיות עם העודף חיים שלווים ורגועים, היה הרבי דוחה את בקשתו על הסף.

ויהי היום וזה השני כבר לא יכול היה לעמוד מול התקפותיהם של נושיו אשר אמרו לו – "מדוע לא תמכור את אחוזתך ותפרע את חובותיך?". לא הלך החסיד לשאול את רבו משום שידע שיעכב בעדו, אלא הלך על דעת עצמו, מכר את אחוזתו ופרע את חובותיו. כיון שפרע את חובותיו, מיד חלה ונפל למשכב.

בצר לו, ביקש מחבירו העשיר שיזכיר אותו בפני הרבי. חבירו נסע אל הרבי; כשנכנס, מיד שאל אותו הרבי: היכן חבירך שאתה נוסע עמו תמיד? השיב לו העשיר: הוא חלה ונפל למשכב והנה שלח אתי פתקא לרבי. כשמוע זאת הצדיק, הוציא אנחה מיו ושאל: מה? הוא מכר את אחוזתו? הלא הפצתי בו שלא ימכרנה! אמר לו העשיר: מה היה יכול לעשות? הלא דחוק היה על-ידי נושיו!

השיב לו הרבי: בדרך כלל אינני מגלה

בשנת תשל"ט על ידי בני נכד אחיו האחים הצדיקים רבי מנחם ישראל מקאסאן-בראנקס ורבי משולם פייש מקאסאן-בארא פארק ובסוף ימיו בבני ברק זי"ע.

² וזה"ק פרשת פנחס דף רטז.

לו פרוטה לשלם בעד הנזק – התחיל לבכות
בכי תמרורים.

איש עשיר עבר בדרך זו, וראה את
צרתו של היהודי, והתחיל גם הוא בכוחו
המועט לנסות להוציא את העגלה מהבוץ
הטובעני, אבל חיש מהר הבין שזה למעלה
מכוחותיו. הרים עיניו לשמים ואמר: רבוננו
של עולם! אם היתה המניעה בכסף – הייתי
מפזר כפי יכולתי, אבל לזה אני צריך כח,
וכח אין בי.

לכאורה, לפי דעתנו, יש מקום לשאול,
למה עשה ה' ככה? הנה זה הראשון היה
צריך לכסף אך לזה שבא לעזרתו לא היה
כסף; והנה זה השני היה צריך לאדם בעל
כוח, ולזה שבא לעזרתו לא היה כוח. הלא
אילו היה הזקן מזדמן לראשון והגיבור
לשני, היו שניהם נושעים מצרתם!

הפטיר הגה"ק בעל התניא ז"ע: על
זה אנו אומרים "אתה יודע רזי עולם",
הנהגת העולם – רק אתה יודע.

מה נאה אילן זה

כך הם פני הדברים. לנו נדמה לפי
ראות עינינו שאין הדברים מושלמים ולכן
שואלים – היכן הצדק? ובאמת – **הדברים
מושלמים, אלא שהשלמות היא דווקא כפי
הנעשה ולא כפי מה שנדמה לנו שהדברים
צריכים להיעשות.**

כפי שאנו יודעים שאין דבר ישר
כסולם עקום ואין דבר שלם כלב נשבר, כך
כשיש לו לאדם איזה דבר שהוא מתמודד
(struggle) **אתו, זהו שלימותו.** הנה יש לך
אדם שזכה לשתי שולחנות, הוא מתפרנס
בכבוד ועוסק בתורה ועבודה, וזוכה לראות
גם את בניו הולכים בדרך התורה והמסורה,

וממנו פרנסתו כל הימים. באחת השנים,
פסקו אנשים לפקוד את בית המזיגה וירדו
הכנסותיו, עד שלא היה לו להעלות דמי
החכירה לפריץ. הפריץ כדרכם של פריצים
במקרים כאלה, לקח את היהודי, את אשתו
ואת בניו והלך להשליכם לבור, באמרו כי
חזקה על בני ישראל שלא ישאירו אותם
לנמק בבור, אלא יבואו לפדותם בדמי
החכירה.

בעוד שלוחיו של הפריץ סוחבים את
היהודי ואת משפחתו להטילם לבור, עבר
שם איזה יהודי גיבור, וכשחזה בעיניו איך
הם סוחבים אותם ככלבים, נכמרו רחמיו
עליהם, התנפל על הערלים שלוחי הפריץ
והתחיל להכותם מכות נמרצות. הסתובבו
הערלים אל האיש ואמרו לו: לא יועיל לך
כלום, איש זה חייב לפריץ שלוש מאות
רייניש, אם תביא אותם, מה טוב, אם לאו –
תוכל להכות אותנו כמה שתרצה; הוא
ומשפחתו ימקו בבור.

הרים היהודי את עיניו לשמים ואמר:
רבוננו של עולם! גלוי וידוע לפניך, אם היה
המניעה בכח – הייתי מציל את המשפחה
הזאת בכח שנתת לי, אבל כדי להציל אותם
צריך כסף, וכסף אין לי.

באותו זמן, במרחק עשר פרסאות,
אירע מעשה אחר: איש יהודי – שפרנסתו
היתה מחנוונים בעיר שנתנו לו כסף לנסוע
לעיר הגדולה לקנות עבורם סחורה הנצרכת
להם, ועבור טרחתו היה מקבל אחוזים –
פעם בנסעו נרדם בעל העגלה והסוס נטה
מדרך המלך ונכנס לביצה, ושקע בה עמוק
ולא היה יכול להוציא את העגלה משם.

כשהנוסע התעורר, ראה שהוא בצרה –
הסחורה שהיא באחריותו תתלכלך, ואין

אמיתי, יוכל שיהיה קדוש וטהור ובעל אמונה, ושאף יהיה לו סייעתא דשמיא, ועם כל זה יוכרח לעבור את מה שיעבור, כי בשביל זה באה נשמתו לעולם.

והרי מאז שנתערב טוב ברע בחטא של אדם הראשון, נעשה כל אחד מוכרח לרדת למקום זה שיש בו רע, ואז להיכנס למצבים של חושך ולגלות שם את השי"ת ועל ידי כן להעלות את הניצוצות המעורבים ברע ולהמשיך על עצמו את המתנות הגדולות ביותר. וכאמור, הזוכר את כל זה, יש לו רוגע ושלווה פנימית שאינה בנמצאת בעולם, כי הוא יודע בכל עת שכל מה שנעשה הוא לטובתו על השגחתו יתברך.

אם הקב"ה אינו רוצה, אז לא

פעם נכנס למעונו של הרה"ק ה'שר שלום' מבעלזא זיע"א עני מרוד עם בגדים בלויים וטלואים, וכיוצא קם ה'שר שלום' ממקומו וליווהו החוצה. הדבר היה לפלא בעיני בנו הרה"ק רבי יהושע זיע"א שידע שאין אביו מלווה אף לא את הגדולים והנכבדים, והאמין שדברים בגו.

כשנתרחק העני, פנה ה'שר שלום' לבנו ואמר: "בטח אתה תמה מדוע קמתי ללוות את העני, ואסביר לך, עני זה בקי בכל התורה כולה, בבלי, ירושלמי, תוספתא, ספרא, ספרי, מדרשים, וזוהר, וכל ספרי היראים. בקל היה יכול להתמנות לרב באחת מהקהילות הגדולות שבישראל, כגון לעמברג וקראקא, ולחיות חיי עושר, אך בפועל הוא מחזר על הפתחים, כי אם הבורא כל עולמים אינו רוצה, אז לא!"

והוסיף ה'שר שלום': "כן רב, לא רב, אך מכל מקום הלא דיין באחת מהקהילות

רק בן אחד עושה לו צרות, וכולם שואלים: חבל! הלא אם היה בנו זה גם כן הולך בדרך המסורה, כי אז היה האדם תפארת לעושי וממש, תפארת למשפחתו, תפארת לקהילתו ותפארת להקב"ה.

אך הקב"ה משקיף ואומר: אם גם בנו זה היה הולך בתלם, מה היה לי מכל בואו לעולם? הלא כל ירידתו לעולם היתה בשביל זה! מה שאינו יודע לשית עצות בנפשו בענין זה, זהו שלימותו, זהו המרגלית שבראש הכתר של המשפחה!

עוד יש לך אדם שהכל זורם אצלו על מי מנוחות, אלא שביום מן הימים נולד לו ילד חולה, ומאז מתעוררות אצלו פרשיות שונות חדשים לבקרים, והוא שואל: מה היה כל זה חסר לי? הלא אם היו חיי ממשיכים להתנהל כבתחילה הייתי יכול להמשיך ללמוד ולהתפלל מתוך רוגע ושלווה הנפש, ועכשיו פרשיותיו של ילד זה מערערים עלי את בריאותי...

התשובה לאיש זה היא: הילד החולה אינו צריך לערער עליך את בריאותך! הוא אמנם יכול לגרום לך טרדה, הוא אמנם יכול לגרום לך צער ויסורים, אבל שתהיה לך עגמת נפש כזו עד שתתערער עליך את בריאותך?! לא ולא! הרי בשביל ילד חולה זה באת לעולם, והדברים עתיקים.

בעל כרחך אתה חי

עלינו לזכור שלכל אחד יש מזל מסוים שבו נולד כדאייתא בסוף מסכת שבת, ולכל אחד יש שורש נשמה שלפיו יתנהלו ענייניו במשך שנות חייו, וכל אלה הם מעבר למה שהאדם יכול לחשב בשכלו הדל והמוגבל. יוכל האדם להיות ירא שמים

שיתעוררו במוחנו. הקב"ה מנהל לבד את עולמו ויודע היטב איך לנהלו ואין להתחכם כנגדו. הענין הוא שקל לעבוד עבודה זו כשרואים צרות אצל אחרים. קל להתחזק באמונה זו שהכל מתנהל כפי שצריך כשרואים את זולתנו מתייסרים. קשה יותר להתחזק באמונה כשהצרות פוקדות אותנו בעצמנו, ואז מתעוררות אצלנו השאלות, כן לפעול לשינוי המצב או לא לפעול לשם כך? כן להתפלל או לא להתפלל?

והאמת שלעולם לא יוכל האדם לדעת אם הדבר שהוא כל-כך מתעקש עליו בתפילתו, הוא הדבר הטוב בשבילו, וכבר יתכן שטוב הוא שישאר המצב כפי שהוא ויתכן גם שהמצב לא ישתנה לעולם כי בדיוק כך הוא צריך להיות לצורך תיקונו בעולם.

ויהי שם בבית הסוהר

ראו זה מה שכתוב ב'שפת אמת' (וירא תרמ"ו) שעיקר החילוק בין הרשע לצדיק הוא בזה. הצדיק מכיר את המצב בו הוא נקלע ועובד את השי"ת מתוכו מבלי שינסה להתחמק ממנו, מה שאין כן הרשע.

וזה לשון ה'שפת אמת': וזה עיקר החילוק בין רשע לצדיק, שהצדיק מאמין בה' ונמשך אחר הנהגתו יתברך כמו שכתוב (פרשת שופטים יח, יג) תמים תהיה עם ה' אלוֹקֶיךָ. וכן מצינו ביוסף דכתיב (וישב לט, ב) ויהי בבית אדוניו המצרי', וכן כתיב (שם פסוק כ) ויתנהו אל בית הסוהר ויהי שם בבית הסוהר'. והכוונה (במה שכתב ויהי שם בבית הסוהר) שלא ביקש לעצמו תחבולות ליצא משם, כי חכם גדול היה, וגם עשיר בשהיה בידו כל אשר לפוטיפר, ומסתמא היה יכול להציל עצמו מבית הסוהר, רק כי

הגדולות היה יכול להיות. מוכרחים לבוא שוב עם אותו תירוץ, שאם הבורא כל עולמים אינו רוצה, אז לא!". ושוב הוסיף: "אם לא דיין, יכול היה להיות לכל הפחות מגיד באחת הקהילות, אך שוב צריך לומר שאם הבורא כל עולמים אינו רוצה, אז לא!". ושוב אמר: "אם לא מגיד, היה יכול להיות לכל הפחות מלמד דרדקי, והעיקר שלא יצטרך לחזור על הפתחים, אך שוב צריך לומר שאם הבורא כל עולמים אינו רוצה, אז לא!".

כשהרה"ק רבי יהושע מבעלזא זיע"א סיפר מעשה זה, אמר: מעולם היה קשה לי על אבי, שהרי מעודו תמך מכספו באברכים תלמידי חכמים שישבו בבית המדרש ולמדו, ומדוע לא יעץ לעני זה להצטרף אף הוא אל היושבים ולהיות סמוכים על שולחנו. מוכרחים אנו לומר - סיים הרה"ק רבי יהושע - שאם הקב"ה אינו רוצה, גם דבר זה נמנע מן העני.

תירוץ אחד לכמה קושיות

כמו כן אנו יכולים להתבונן בחיינו ובחיי אחרים ויתעוררו במוחנו קושיות בלי סוף: אין לזה פשט! שאברך כזה כל-כך יצטער?! הלא אבן יקרה הוא האברך ואם היו אוספים לו קצת לחיי נפשו, היה הולך וגדל בתורתו ונעשה לאחד מגדולי העולם... אמנם כן, אם רואים אברך כזה, צריך להחליץ לעזרתו. אבל אם רואים שאין הדבר הולך כפי שרוצים, צריך להזכר ביסוד האמור, שאדון העולם יש לו את החשבונות שלו ומה שצריך להיות הוא מה שיהיה ולא יועיל שום התחכמות כנגדו.

יסוד זה יתרץ את כל הקושיות

בכך, והנה אני מוצא את עצמי עוסק כל היום בעשיית פעלים לתורה ולתעודה. וכל-כך למה? כי כך רצה ה' וכך סיבב מסבב כל הסיבות להוציא רצונו לפועל.

ינחני במועגלי צדק למען שמו

ואכן כבר נזכר לעיל שזוהי השאלה המתעוררת תמיד אצל האדם: ובכן, לא אתפלל מעתה לשינוי המצב? ובכלל, איך אוכל לקום בבוקר ולעשות השתדלות, הלא אפשר שכל מה שאני עושה אינו טוב בשבילי וצריך אני להשאיר הכל כפי שהיה אתמול?

והתשובה: הלא בכוונה תחילה ברא הקב"ה את העולם באופן שלא ידע האדם מה יהיה למחר, וכבר ראינו אנשים הרבה שהשקיעו דמים מרובים ובסוף ירד כל השקעתם לטמיון בגלל מגיפה בלתי צפויה שפקדה את העולם, וכל זה משום שהקב"ה רוצה שהאדם יהיה קשור ומחובר אליו בכל עת ובכל רגע וכך יקבל את חיותו.

ובאותה מידה ברא הקב"ה את עולמו באופן שלא ידע האדם מה טוב עבורו ומה אין טוב עבורו, כי אילו היה יודע זאת, היה מתנתק ח"ו מהקב"ה, והיה בוודאי אומר: מבטיח לך אני רבונו של עולם שבפעם הבאה שאתקשה בדבר מה, הדבר הראשון שאעשה הוא לפנות אליך, אך מקווה אני שבמשך כמה שנים לא אצטרך להטריחך אלא אסתדר לבדך...

הלא כך כתוב (דברים ח, יז): "ואמרת בלבבך כוחי ועצם ידי עשה לי את החיל הזה". "פן תאמר" לא נאמר, אלא "ואמרת", כי ברור הוא שתאמר כך. כשהאדם יודע מה טוב עבורו, אין הוא צריך להתפלל קודם לכן

האמין כי מה' היא ויהי שם ברצונו, ורק בחלום השר המשקים אמר 'זכרתני' על ידי שנדמה לו על ידי החלום כי רוצים משמים שתהיה לו גאולה על ידי זה החלום.

הדברים מבהילים: יוסף הצדיק אפילו לא עשה השתדלות פשוטה לצאת מבית האסורים, וכל זה מפני שהאמין ששם הוא צריך להיות ומה לו לנסות לשנות הדבר.

ואולי לכן נאמר בהיותו בבית פוטיפר "ויהי איש מצליח", כי כשהאדם מקבל באהבה את המצב שנקלע בו ואינו מנסה לעשות תחבולות לצאת ממנו, הוא נעשה איש מצליח.

מבירא עמיקתא לאגרא רמא

סיפר לי יהודי שהיה מתקשה זמן רב במציאת פרנסה: באחד הימים קניתי לי דירה באחת הערים, אך בבואי לחנכה ולהכנס לגור בתוכה, התחילו להַעֲרַם עלי קשיים שונים ומשונים אחד אחרי השני. גמרתי אומר בנפשי, היות שאין אני יכול להיכנס לדירתי ולגור תחת כיפת השמים גם אינו בא בחשבון, אלך לי לגור מעט בדירתי שקניתי לי להשקעה במקום אחר בעיר שאינה מתאימה לרוחי ואשר לא עלה בדעתי מעולם לגור בה.

כשבאתי לגור באותה דירה, נתברר לי שיש שם רבים המתקרבים לדת אבותינו ומחפשים אחר רב שידריכם וילמדם בינה. עד מהרה שמו אותי לאלוף לראשם, כאשר אני מדריכם ומוסר להם כמה שיעורים ביום, ומפית בהם רוח של חיות בשבתות ובמועדים.

אמר לי היהודי: מעולם לא חלמתי ולא חלם אף אחד מקרובי או ידידי שאעסוק

זאת ירוויח שלעולם לא יחלה עליו נפשו, כי גם אם יקרה לו איזה דבר שתגרום לו צער ועגמת נפש, יאמר לעצמו – כך בדיוק היה צריך להיות, צריכים היינו לעבור פרשה זו לטובתנו, שהרי הקב"ה לעולם אינו מנסה להכשילנו, וכיון שהביא אותנו במצב זה, ולא אנו הכנסנו בו את עצמנו בכוח הזרוע, סימן הוא שכך בדיוק צריך להיות.

בכל דבר יאמר האדם: מתחנן אני בפניך ה' אלוקים שאם אינו מיועד בשבילי, שלא אקבלנו. בין אם מדובר בעסקא, בין אם מדובר בחברותא לספסל הלימודים ובין אם מדובר בישיבה לבן. אל כל דבר שיגש יסתכל תמיד ימין ושמאל לראות אם רצון השי"ת שיגש אליו, ויתחנן בפני ה' שאם אין זה רצונו, לא יוכל לגשת אליו. וכיון שינהג כן, גם אם יתברר לבסוף שהדבר שניגש אליו הפיל אותו לבור, לא ייבהל אלא יישאר שלו ורגוע ביודעו שהקב"ה הביא אותו למקום זה לטובתו.

כך טובב מסבב כל הסיבות

היה פעם עשיר אחד שאיבד את כל ממונו ולא זו אף זו מתה עליו אשתו בדמי ימיה. כשראה שנשאר בעירום ובחוסר כל, גמר אומר לשאת את השפחה היהודיה משכבר הימים אשר קנתה אז כרטיס לוטו וזכתה בסכום גדול מאוד, וכך יוכל לחיות את שארית חייו מבלי לדעת מחסור. אומר ועושה. לאחר הנישואין שאל את אשתו החדשה מה עם הכסף שזכתה בו. אמרה לו: מסרתי את כל סכום הכסף לאמי האלמנה שאין לה במה לכלכל את עצמה.

הלך האיש אל ה'שרף' מקאצק זיע"א לשאול אותו אם לגרש אותה בתואנה

להשי"ת ולבקש ממנו בתחינה "ינחני במעגלי צדק".

יש לו לאדם לבקש בכל עת שהקב"ה ינחה אותו בדרך הנכונה, וגם כאשר יתפלל להשי"ת לשינוי המצב, יוסיף ויאמר כלשון בעל 'ספר העקרים' (מאמר ד, כד) – "הטוב בעיניך עשה", וכה יאמר: רבוננו של עולם, הולך אני בדרך פלונית כי סבור אני לאחר התבוננות שזו היא הדרך הנכונה בעבורי, אך אני מחלה פניך שאם דרך זו אינה טובה בעבורי, תמנע אותי ממנה עוד בטרם אכנס אליה כדי שלא אסתבך לחינם.

יתפלל להנצל מדרך שאינה טובה

כך יבקש בטרם יבוא לעשות דברים קטנים וכך יבקש בטרם יבוא לעשות דברים גדולים. ולמשל, קודם שיגמור שידוך, יבקש ברחמים: רבוננו של עולם, אם שידוך זה מיועד עבורי, עזור נא שהוא יגמר בטוב ובנעימים, ואם לאו – מנע אותי ממנו כבר בתחילת הדרך.

יזכור נא האדם שהקב"ה יודע יותר טוב ממנו מה טוב עבורו ומעביר אותו במצבים הטובים ביותר בעבורו, וכן יבין שהדבר תלוי הרבה במזל בו נולד, שאף הוא לפי צורך תיקון נשמתו (וכפי המובא במסכת תענית מעשה בתנא שביקש מהקב"ה לזכות לעשירות, והשיב לו הקב"ה: מוכן אני להפוך את כל העולם ואולי תיוולד במזל אחר. אמר לו אותו תנא: איני צריך), וממילא יבין שעליו להוסיף תמיד אחר כל בקשה – הטוב בעיניך עשה.

ואז חוץ ממה שיזכה לחיים יותר טובים הן ברוחניות והן בגשמיות מפני שיהיה מקושר בקשר בל ינתק להקב"ה, עוד

מה שהיה היה צריך להיות

תמיד כשאנו שומעים מפיות המגידיים והדרשנים "מה שהיה היה צריך להיות (ס'איז גיווען באשערט), והמוטל עלינו הוא רק לענין מכאן ולהבא", הדבר מכביד עלינו, כי אנו חושבים לעצמנו – אם כן נעשה מה שלבנו חפץ ונאמר שכך היה צריך להיות!

אבל התשובה פשוטה שהדבר תלוי מה עשינו בתחילה, אם הלכנו בפזיזות והשתוללנו ודחפנו והעיקר לממש את רצוננו, אזי אין הדבר פשוט כל-כך כי אפשר שעל-ידי קצת מתינות וישוב הדעת היינו יכולים לחסוך מעצמנו הרבה צער ועגמת נפש, אבל אם באמת הלכנו במתינות וישוב הדעת והתפללנו לה' מעומק הלב שינחנו בדרך הנכונה, ושאם אין הדבר טוב בעבורנו, ימנע אותו ממנו, אזי נוכל לומר לנו ולביתנו (במקום שיתעורר ענין של שלום בית – למה עשית מה שעשית והבאת עלינו את הצרה הזאת?) בפה מלא – כך היה צריך להיות! שהרי התפללתי לה' מעומק הלב פעם ופעמיים ושלוש שינחני בדרך הנכונה, ושאם אינו טוב בעבורי, לא ימנע אותו ממנו, ואם בכל זאת הביא אותי לכך, סימן הוא שכך היה צריך להיות לטובתי.

שמדובר במקח טעות. אמר לו השרף: הבט נא וראה כמה דברים הוצרך הקב"ה לעשות כדי שתישא אשה זו; צריך היה ליטול את אשתך, ליטול את כספך, לעורר בלבה של שפחה זו הרצון לרכוש כרטיס הגרלה, להוציא כרטיסה בהגרלה, וכי תרצה כעת לגרשה?!

כשירגיל האדם את עצמו לחיות כך, גם אם ייעשה לו איזה דבר שנראה בדרך כלל כסטירת לחי מצלצלת, לא יראה אותו כך, אלא יבין שכך בדיוק היה צריך להיות. הלא החלק הקשה ביותר שהאדם מתמודד אתו כשפוקדים אותו יסורים, הוא מה שהוא מאשים את עצמו. דבר זה קשה יותר מהיסורים עצמם ואף יותר מהמלחמה עם היסורים – היכן הייתי? הלא טפשות גדולה כל-כך עשיתי! למה עשיתי אותו? הלא אבי ואחי וחותני, כולם אמרו לי פה אחד לא להשקיע במקום פלוני...

אילו היה פונה קודם לכן להקב"ה ומבקש ממנו שינחה אותו בדרך הנכונה, אפשר שבאמת לא היה משקיע שם את כספו, ואף אם היה משקיע שם את כספו וכעת רואה אותו יורד לטמיון, לא היה מאשים את עצמו בכך, כי היה מבין היטב שכך בדיוק צריך להיות.

הגברת מידת הרחמנות בלב עבודתה ושכרה

ותחמול עליו ותאמר מילדי העברים

זה

בספר "שיח שרפי קודש" הביא בענין זה פרפרת נאה מהרה"ק רבי מנחם מנדל מווארק' זיע"א: אצל בתיה בת פרעה כשפשטה את ידה ליטול את תיבת הגומה ששטה לה בנילוס, כתוב (שמות ב, ו): "ותפתח ותראהו את הילד והנה נער בוכה, ותחמול עליו ותאמר מילדי העברים זה", ולכאורה יש לשאול מאין ידעה שהוא מילדי העברים?

התשובה היא כי הרחמנות היא מידה הטבועה רק אצל ישראל כמו שנאמר "ונתן לך רחמים", לך ולא לאומות העולם, אלא שלפעמים הקב"ה מוליד מידת הרחמנות גם אצל אומות העולם כדי שירחמו על ישראל (וכמו שראינו בשנות הזעם שהיו כמה וכמה חסידי אומות העולם שנולדה בהם מידת הרחמנות והצילו אלפים מישראל), וכך אנו מבקשים "ותטה לב המלכות עלינו לטובה", שהקב"ה יעורר בלבבות מלכי אומות העולם לרח עלינו, ובכך כשראתה בתיה שהיא חומלת על התינוק, אמרה: היתכן שתתעורר בי מידה זו?! הלא גויה אנכי ואין טבעי לרחם על אחרים! אין זה אלא שתינוק זה עברי הוא, ועל כן נולדה בי מידת הרחמנות כדי לרחם עליו.

עוד יש במסכת כלה (פרק ט): דרש רבא, כל מי שיש בו שלוש מדות הללו,

ונתן לך רחמים ורחמך

במסכת יבמות (עט, א) מבואר שדוד המלך אסר על הגבעונים לבוא בקהל הגם שיתגיירו, וזאת מפני שראה בהם מידה גדושה של אכזריות כאשר בקשו לתלות שבעה אנשים מבני שאול המלך בכדי לנקום בשאול המלך על אשר שלל מהם את פונסתם בהריגת נוב עיר הכהנים, אמר: שלשה סימנים יש באומה זו: הרחמנים, והביישנין, וגומלי חסדים; רחמנים, דכתיב (פרשת ראה - דברים יג, יח): ונתן לך רחמים ורחמך והרבך; ביישנין, דכתיב (יתרו כ, יז): בעבור תהיה יראתו על פניכם; גומלי חסדים, דכתיב (וירא יח, יט): למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו וגו', כל שיש בו שלשה סימנים הללו ראוי להדבק באומה זו [ומכלל הן אתה שומע לאו].

ובספר 'בן יהודע' העיר על מה שנקט הש"ס סדר הפוך בדבריו, ולכאורה היה לו להביא ראשונה את הראיה שהם גומלי חסדים שהוא בפרשת וירא, ולאחריה הראיה שהם ביישנים שהוא בפרשת יתרו, ורק בסוף שהם רחמנים שהוא בפרשת ראה.

מבאר ה'בן יהודע': לפיכך נקט הש"ס בסדר זה, משום שהרחמנות היא הסימן המובהק ביותר למי שראוי להדבק בישראל, ועל כן הוא כתוב בפסוק במפורש, לא ברמיזה, "ונתן לך רחמים", בני ישראל יש להם רחמנות ולא אומות העולם.

הגמרא מספרת במסכת בבא מציעא (פה, א) על יסוריו של רבינו הקדוש שבאו על-ידי מעשה והלכו על-ידי מעשה. על ידי מעשה באו מאי היא? דההוא עגלא דהווי קא ממטו ליה לשחיטה (ההוא עגל שהובילו אותו לשחיטה), אזל תליא לרישיה בכנפיה דרבי (השתמט מן השוחטים והטמין את ראשו תחת כנפיו של רבי), וקא בכי (והיה בוכה). אמר ליה [רבי]: זיל, לכך נוצרת (לך, כי לשחיטה נוצרת). אמרי (אמרו בשמים): הואיל ולא קא מרחם - ליתו עליה יסורין (היות שלא ריחם על העגל, יבואו עליו יסורים). ועל ידי מעשה הלכו - יומא חד הוה קא כנשא אמתיה דרבי ביתא (יום אחד טאטאה שפחת רבי את הבית), הוה שדיא בני כרכושתא וקא כנשא להו (היו שם גורים של חולדות וטאטאה גם אותם), אמר לה [רבי]: שבקינהו (הניחי אותם), כתיב ורחמיו על כל מעשיו. אמרו [בשמים]: הואיל ומרחם - נרחם עליה (ואז סילקו ממנו היסורים).

על כן קרא שם המקום סוכות

אצל יעקב אבינו נאמר (וישלח לג, יז): ויעקב נסע ספֶתָה ויבן לו בית ולמקנהו עשה סֶפֶת, על כן קרא שם המקום סֶכּוֹת. הוקשה לו ל'אור החיים' הק', וכי בשביל שעשה סוכות למקנהו קרא שם המקום סוכות?! הלא עשיית סוכות להגן על בעלי החיים מן החמה הוא דבר של מה בכך, ומדוע יקרא המקום על שמו? תירץ ה'אור החיים' הק': **אולי כי עשה דבר חדש בחמלתו על המקנה, מה שלא עשה כן אדם קודם שיכין סוכה לבהמות, ולשינוי חדש קרא המקום עליו.**

בידוע שהוא מזרעו של אברהם, רחמן וביישן וגומל חסדים.

העבודה להרגיש בצער הזולת

נבוא להרחיב במידה זו להבין בעזהשׁי״ת מה מהותה ומה עבודתה, והנה כשנתבונן נמצא ששורשה של מידת הרחמנות נעוץ בהרגשת כאב הזולת, אם זה כאב גופני אם זה כאב נפשי כגון מי שמצטער בנפשו מפני שביישהו ברבים, וככל שיוסיף האדם להרגיש את מה שמתחולל אצל השני, כך תוסיף מידת הרחמנות להתגבר בלבו. ומבואר מזה שרק מי שמקושר ומחובר לאחרים, תוכל מידת הרחמנות להתעורר אצלו עליהם, כי אם הוא מנותק מהם, מה יגרום לו להרגיש את כאבם?

ונמצא שהאדם יכול לעבוד על עצמו בזה על-ידי שיתרגל לחשוב במוחו ולהתקשר בלבו אל מה שעובר על האחרים, ובכך יחזק בעצמו את מידת הרחמנות עליהם.

ורחמיו על כל מעשיו

וכבר מצאנו שמוטל על האדם לרחם אפילו על בעלי חיים ואפילו על הצומח ואפילו על הדומם. הן פשוט הדבר שעיקר הרחמנות צריך להיות על בני אדם, אך עם זאת צריכים אנו להרגיל את עצמנו לרחם גם על בעלי חיים ולחסוך מהם צער. כשרואים למשל ילדים מתעללים בבעלי חיים, יש למנוע אותם מכך ולחנכם שירחמו עליהם, כי ההתעללות בבעלי חיים מעוררת בלב את מידת האכזריות אשר היא ההיפך ממידת הרחמנות.

וגורם לשפע שיבוא עליו בכל תוקף.

רחמנות שאין לה גבול או תנאי

ובכן, כמו שמידת רחמנותו של הקב"ה אין לה גבול או תנאי, שהרי רחמיו על כל מעשיו, ואף על שאינם ראויים, כן צריך האדם להרגיל את עצמו לרחם על כל אחד באשר הוא, אף גם על שאינם ראויים.

ראיה ברורה יש לנו שעל האדם לרחם גם על מי שאין הצדק עמו, ממעשה דרבי שבאו עליו יסורים משום שלא ריחם על העגל, והרי העגל לא היה צודק בבריחתו מן השוחטים, וכפי שאמר לו רבי "זיל כי לכך נוצרת", ומכל מקום היה בזה טענה על רבי לפי מדרגתו, כי צריך היה לרחם עליו. ואם אמנם אין לנו שום השגה במדרגתו של רבינו הקדוש, הרי ברור הדבר שלשם כך סיפורו לנו חז"ל סיפור זה כדי שנדע שאין הדבר תלוי אם הלה צודק או לאו, עלינו מוטלת המלאכה לעורר בלבנו את מידת הרחמנות עליו.

קומי שאי את הנער

יש ועקרת הבית שומע את ילדה הקטן בוכה מפני שזקוק לדבר מה, וכיון שעסוקה היא בענייניה, היא מניחה אותו לבכות ומצטדקת לומר כי טוב לו שיבכה וילמד להסתדר לבדו. אכן לפי מה שאמרו הצדיקים, אין הדבר פשוט כל-כך, אם כי קשה מאוד לשרטט קו ברור לדעת מתי אפשר להניחו לבכות ומתי אין הדבר ראוי.

וזה לשון ה"פלא יועץ" (אות י'): ובודאי שאותן הנשים שמניחות את ילדיהן יונקי שדים שיבכו זמן רב עד שיגמרו עסקיהן או עד דעבדי מאי דבעו, עתידות

הוי אומר: יעקב אבינו ביקש להודיע לדורות עולם כי הוא החל לעורר בלבו את מידת הרחמנות אפילו על בעלי החיים בבנותו להם סוכות להגן עליהם מפני החמה, וכל זה כדי שיבואו הדורות הבאים אחריו ויעשו אף הם כך.

מה הוא רחום וחנון אף את רחום

וחנון

מפורסמת התמונה של הגאון רבי אליהו לאפיאן זצ"ל איך שהוא מאכיל חתול עם קערה של חלב, וכן ידוע על כמה וכמה מן הגדולים והצדיקים שפיזרו גרגירים ליונים, וכל זה עשו כדי לעורר בלבם את מידת הרחמנות על יצוריו של מקום. באופן זה עלינו להיזהר עכ"פ שלא להשחית את הצומח (אשר גם בו שייך צער במידה מסויימת) ואף לא את הדומם, כי ההשחחה שורשה באכזריות והיא היפך מידת הרחמנות המעידה על האדם כי מזרע היהודים הוא.

יכולים לשמוע לפעמים אנשים מתבטאים: מה אכפת לך שהוא מתייסר? שיתייסר קצת! שילמד לקח אחת ולתמיד! לא, לא, אסור לנו לדבר כך. עלינו לפתח (אנטוויקלען - develop) בלבנו עוד ועוד רגשות עדינים של רחמנות. עבודה זו כוללת גם את החיוב לדמות את עצמנו להשי"ת, וכפי שאמרו חז"ל (ירושלמי פאה ועוד) אדמה לו – מה הוא רחום וחנון אף את תהא רחום וחנון. והלא נשמת האדם היא חלק אלוה-ה ממעל, ואם כן טבוע בשורשה מידת הרחמנות, אלא שהנפש הבהמית מקלקלת את השורה, ולכן כאשר האדם מעורר בלבו את מידת הרחמנות, מטיב הוא לנשמתו

במעשיו את שלוות חייהם של משפחות רבות כל-כך ועכשיו מגיע לו שיקבל מנה אחת אפיים. יתכן שהצדק אתם, אבל נשמה יהודית צריכה שתרחם על כל אדם באשר הוא, כפי שהקב"ה מרחם על כל אדם באשר הוא. והלא גם על אותם אנשים שמדברים כך הקב"ה מרחם ומשפיע עליהם חיות ופרנסה, לא רק כשהם מתנהגים בצדקותם, אלא גם כשהם חוטאים לפניו יתברך ועושים עוולות גדולות מאוד.

תהיה מגמתו תמיד לעשות קורת רוח לבריות

והנה אחת מהדרכים העיקריות לעורר את מידת הרחמנות בלב, היא על ידי עשיית פעולות של רחמנות, וכדבריו המפורסמים של החינוך "האדם נפעל לפי פעולותיו". כשהאדם עוסק במחשבה ובמעשה להטיב לאחרים, אע"פ שאינו מרגיש אז כלום בלבו, סופו שיתהפך לכו להיות לב רחום וחנון. וזה לשון הרמח"ל זצוק"ל בספרו "מסילת ישרים"³ (פרק יט) לאחר שמנה את כל דרכי עשיית החסד בגוף ובממון: ועל כל פנים, כללו של דבר, הרחמנות וההטבה צריך שתהיה תקוע בלב החסיד לעולם, ותהיה מגמתו תמיד לעשות קורת רוח לבריות, ולא לגרום להם שום צער וכו'.

הוי אומר: בוודאי צריך לעשות חסד בכל עת בגוף ובממון, אך התכלית העיקרית היא שאלה יעוררו בלבו את מידת הרחמנות,

ליתן את הדין.

תאמר האם: מה אעשה? הלא אף אנכי בן אדם ואינני יכולה להתרוצץ כל היום סביב הקטן! אמנם כן, אין אנו יודעים מה ליעץ לה לאם, אך דבר אחד ברור והוא מה שלימדונו חז"ל, שיש לו לאדם לעורר את מידת הרחמנות בלב גם כאשר הצדק עמו, כי אין הדבר קשור לצד או לאי-צדק, סוף סוף הלא על האדם לרחם כפי שהקב"ה מרחם, ולכן על האם לעורר בלבה את מידת הרחמנות, והגם שבסופו של דבר תגיע למסקנא שעליה ליתן לבנה לבכות קצת, בכל אופן התכונה שבלבה תהיה אז תכונה של רחמנות (והיא עצמה תרוויח מכך, כי הקטן ירגיש זאת ויותר במהרה ישקוט מבכיו).

באשר הוא שם

דוגמא נוספת: יש והאדם הסתבך בענייני ממונות ונפול לבור עמוק של נחשים ועקרבים. יתכן שמגיע לו שתי סטירות, אחת על פזיזותו ואחת על שובבותו, אשר הן אלה שגרמו לו לכך. אך סוף כל סוף כעת אין לו פת לחם וצריך לרחם עליו. אמנם כן, צריך לעשות זאת בשום שכל, וכבר אפשר שאסור ליתן לו כסף כי יבזז גם אותו, אלא צריך ליתן לו מזון מן המוכן, אבל מידת הרחמנות מוכרחת שתתעורר בלבנו.

הס מלהזכיר שיסתובבו אנשים ויאמרו: אדרבא, שיסבול קצת! הלא גזל

³ הלא בספר זה אנו מוצאים יסודות רבים בחיזוק הנפש, וכבר התבטא הרה"ק רבי חיים מאיר מוויזניץ זיע"א: בעל המסילת ישרים הבין חיי יהודי. כשפעם שאל אותו אחד אם טוב לשנן את הספר מסילת ישרים בעל פה, אמר לו ה"אמרי חיים": להכניס את המסילת ישרים לראש הוא להפליא, אך להטמיעו בכל הרמ"ח אברים ושס"ה הגידים, הוא הפלא ופלא.

יש להם חשק גדול בשעה שהורגים אדם ונכרתה מהם שורש הרחמים והיו לאכזר, והבחינה עצמה תהיה נשרשת ברוצחי עיר הנדחת. לזה אמר להם הבטחה, שיתן להם ה' רחמים, **הגם שהטבע יוליד בהם האכזריות, מקור הרחמים ישפיע בהם כח הרחמים מחדש לבטל כח האכזריות שנולד בהם מכת המעשה.**

ונראה מלשונו, שאין כוונת ההבטחה שמעשה הריגת אנשי עיר הנדחת לא יוליד בלבם כלל מידת אכזריות, אלא כוונתה **שלאחר שיוליד בלבם מדת אכזריות, ישפיע בהם הקב"ה כוח הרחמים מחדש לבטל אותה האכזריות שנולדה בהם.**

וסיים שם ה'אור החיים' הק': ואומר [מיד לאחר מכן] כי תשמע [בקול ה' אלוקיך], נתן טעם להבטחתו, כי בשלמא אם היתה הרציחה של אנשי עיר הנדחת לנקמה אנושית, יש מקום להנמשך מהדבר, מה שאין כן עתה שאין המעשה אלא מטעם קבלת מצות המלך.

לא תרדה בו בפרך

וראיתי שכבר כתב יסוד זה בספר קדמון, ה"ה הרב יוסף יעבץ ז"ל ממגורשי ספרד, המכונה החסיד יעבץ, בפירושו על מסכת אבות (פ"א מט"ז), והוסיף שם לפרש עוד פסוק אחר על-פי זה: נאמר בפסוק (ויקרא כה, מו) "והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם לרשת אחוזה לעולם בהם תעבודו, ובאחיכם בני ישראל איש באחיו לא תרדה בו בפרך", ולכאורה תמוה שכבר נאמר לעיל מיניה (פסוק מג) גבי עבד עברי "לא תרדה בו בפרך" ומדוע הוצרך להזהיר עליו שוב? והתשובה היא, כי עכשיו לאחר

עד שתהיה מגמתו תמיד לעשות קורת רוח לבריות.

ואכן **כל אחד צריך לעורר רחמנות בלבו לפי המקום שהוא עומד, וכגון מי שיש לו כבר רחמנות בטבעו על רוב האנשים, עליו לעורר בלבו רחמנות גם על מייעוט האנשים שאין לו רחמנות עליהם בטבעו, כי אם ישאיר את הדבר כפי שהיה, נמצא שלא יבוא לעולם לידי עבודה זו. ויהיה דבר זה מונח בזכרונו תמיד, שכל פעם שאינו מרחם בטבעו והוא מתאמץ לרחם, הרי הוא ממשיך בזה את אורו של הקב"ה בעוד חלק מחלקי נפשו. יש ויאמר האדם: עליו איני מרחם... הרי יושב הוא על סיר הבשר ולא יארע כלום אם יצטער קצת... לא, לא, רחם גם עליו ותעשה טובה לעצמך.**

ביטול כוח האכזריות

עוד יש להביא מדברי ה'אור החיים' הק' בפרשה זו, שכמו שפעולות של רחמנות מולידות בלבו של אדם מידת הרחמנות, כך פעולות של אכזריות מולידות בלבו מידת האכזריות, ובוה ביאר ה'אור החיים' הק' מדוע הוצרכו בני ישראל להבטחה מיוחדת מאת ה' כשצוה אותם על הריגת אנשי עיר הנדחת להוליד בלבם מידת רחמנות.

וזה לשון ה'אור החיים' הק' על הפסוק "ולא ידבק בידך מאומה מן החרם למען ישוב ה' מחרון אפו ונתן לך רחמים ורחמך והרכך כאשר נשבע לאבותיך": ונתן לך רחמים ורחמך – כוונת מאמר זה כאן, לפי שצוה על עיר הנדחת שיהרגו כל העיר לפי חרב, ואפילו בהמתם, מעשה הזה יוליד טבע האכזריות בלב האדם, כמו שספרו לנו הישמעאלים כח הרוצחים במאמר המלך, כי

נקלע הגה"ק באחת השבתות בעירו של אותו שוחט ולא הגיד לאיש מי הוא, כך שאף אחד מבני העיר לא הכירו ולא ידע שהוא הצדיק המפורסם, וכשביקש מאותו שוחט להתאכסן אצלו, סירב.

לאחר מכן, בעת קריאת התורה, ניגש ראש הקהל אל השוחט ואמר לו: נראה לי שהאורח השוכת כאן, אדם חשוב הוא, תדאג לכבד אותו בעליה חשובה. כשניגש השוחט אל הגה"ק לשאול אותו לשמו, אמר: יחזקאל שרגא בן מורה מורנו רבי חיים.

השוחט שלא הבין עדיין שהעומד לפניו הוא הגה"ק משינאווא, אמר ברוגזו: "כל אורח נעשה לי כאן מורה מורנו..." הלך והכריז כמו להכעיס: "יעמוד החבר יחזקאל שרגא בן מורנו חיים".

כעת כשהשוחט נקלע לעיר אחת עם הגה"ק משינאווא והבין שהאיש שביזה פעמיים בהיותו בעירו הוא לא אחר מהגה"ק משינאווא, נפל לרגליו והצטדק לאמור: לא ידעתי... לא התכוונתי...

אמר לו הגה"ק: אילו הייתי דר בעירך לא הייתי אוכל משחיטתך, והסביר: ה'אור החיים' הק' כתב שהעוסק במעשים שיש בהם מן האכזריות מחויב לעשות פעולות נגדיות של רחמנות, כדי לבטל את כוח האכזריות הנולד בלבו, ואתה היות שהתאכזרת עלי כל-כך, סימן הוא שאין אתה מבטל את כוח האכזריות הנולד בך על-ידי השחיטה, ואם כן אסור לאכול משחיטתך⁴.

שהתיר הכתוב להעביד את העבד כנעני ולהורישו לבניו אחריו, עלול החשש להתעורר בלב האדם שמתוך כך ייוולד בלבו מידת אכזריות ויתאכזר גם על אחיו מישראל ח"ו. על כן אמרה התורה שייזהר האדם להעביד את הכנעני אך ורק על-פי כללי ודיני התורה, וכך לא יוליד בלבו את מידת האכזריות ולא יבוא ח"ו לרדות בפרך בעבדו העברי.

חובת השוחט לעסוק בצדקה וחסד

ומסיבה זו היו רבים מן הצדיקים מזהירים את השוחטים שיעסקו הרבה בצדקה וגמילות חסדים, כדי להוליד בלבם את מידת הרחמנות אשר תחפה על אותה אכזריות העלולה להיוולד בלבם על-ידי השחיטה.

דבר זה נכון גם כשמוטל על האדם לעשות מצד הדין דבר מה שיש בו ממידת האכזריות, כגון לסלק תלמיד מן הישיבה או לדבר בגנותו של אחד לצורך (כשהוא עומד בכל כללי ההלכה), כי אף הוא יש לו להקפיד לבטלו בשישים על-ידי שירבה אז בעשיית צדקה וחסד.

על דא אסר הצדיק לאכול משחיטת השוחט

בתולדות העיר קאשוי שבסוף הספר "שאל בחיר ה'", מובא שהגה"ק ה'דברי יחזקאל' משינאווא זיע"א, בהיותו פעם בקאשוי, זרק מרה באחד מהשוחטים שבעיר אחרת שנקלע לשם גם כן.

היה זה על רקע מעשה שהיה: בעבר

⁴ יש חשש שמחמת אכזריותו השחיטה תפסל בדרסה.

שיגמול חסד עם חבירו, כדי שתשלם לאיש חסד כמעשהו, שהתעורר במעשיו למטה חסד ועל ידי זה נתעורר כך למעלה.

וכן נמצא ענין זה הלכה למעשה בהלכות יוה"כ (סי' תר"ה ס"א), שם כתב הרמ"א: וזורקין בני מעיהם (של התרנגולים) על הגגות או בחצר, מקום שהעופות יכולין לקחת משם. ופירש שם הט"ז: והטעם הוא כי ראוי לרחם על הבריות שירחמו עליו מן השמים. ובספר 'רוח חיים' להגר"ח פלאגי זצ"ל כתב (שם): וכן נהגו במי שהוא חולה, ומבקש רחמים, שמשליכים מאכל לעופות על הגגות, כדי לרחם על הבריות. ובזה יזכה שירחמו עליו מן השמים כדברי חז"ל כל המרחם על הבריות מרחמים עליו מן השמים.

המרחם על הבריות מרחמים עליו מן השמים

והנה שכרו של המחזק בלבו את מידת הרחמנות מופיע במסכת שבת (קנא, ב): כל המרחם על הבריות מרחמים עליו מן השמים. ומה נפלאים הם דברי השל"ה הק' על הפסוק "ונתן לך רחמים ורחמך", וזה לשונו: כי כאשר חפצו יתברך להריק מטוב רחמיו עלינו, נותן בלבנו רחמים שנרחם את חברינו, כדי שבזכות זה הוא יתברך ירחמנו. וכן הביא פירוש זה בספה"ק "תולדות יעקב יוסף" כמה פעמים בשם האלשיך הק'. ובזה פירש (פרשת ויקרא) הפסוק (תהלים סב, יג) "לך ה' החסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו" - לך ה' החסד, שזימן חסד לאדם

נחפשה דרכים ונתקורה איך להשיב לב בנים על אבותם

וכעין זה דיבר דוד המלך בזמירותיו (תהלים לד, טז): "עיני ה' אל צדיקים ואזניו אל שועתם", כביכול יש לו עיניים ואזניים, וכל זה כדי לסבר את אזנינו, וכדי שנוכל ללמוד ממנו לענין הנמשל, ולהביין שכמה שבשר ודם יכול להסתכל על חבירו לשמרו או להאזין למצוקתו, אצל הקב"ה הוא הרבה יותר מכך.

כבן יחיד שמת בתוך חופתו

הוא הדבר כאן, כשהקב"ה יש לו צער, הוא מסביר את צערו לבניו על-פי משל, וכך איתא במדרש איכה: אמר הקב"ה לירמיה אני דומה היום לאדם שהיה לו בן יחיד ועשה לו חופה ומת בתוך חופתו. הלא צערו זה של האב אשר כל הימים חיכה בכליון עיניים לעשות חופה לבנו, אינו ניתן להכיל, ואליו דימה הקב"ה את צערו בחורבן הבית. ומזה שהקב"ה נקט משל זה דווקא, ולא נקט משלים אחרים שיש בהם צער גדול, כגון מי שמיתה משונה פקדה את בנו יחידו והוא הביט ולא יכל להציל, מבינים אנו שדברים בגו וש אפשר להביין דווקא על-ידי משל זה את מהות צער השכינה.

שמחה עצומה שנקטעה באבה

אכן כשנתבונן במשל האב המלווה את בנו אל החופה, הלא נבין שההרגשים המתעוררים אז אצלו, אינם רק על עצם

קול ברמה נשמע נהי כבי תמרורים

הנה עניינו של כבי ונשיאת קינה בתשעה באב הוא השתתפות בצער השכינה, וזהו גם עניינו של עריכת תיקון חצות, כי כן דרכו של ירא שמים להיות מצר ודואג תמיד על צער השכינה.

אמנם כן, לכאורה יש לשאול: הלא אין בכוחנו להשיג את הקב"ה בשום אופן ובוודאי שאין בכוחנו להביין את המושגים שמחה וצער אצל הקב"ה, ואם כן איך נוכל להשתתף בצער השכינה אחרי שאין לנו מושג בכך?

ביאור מושגים רוחניים על-פי משל

אכן כלל הדברים הוא שהתורה מסברת את אזננו על-פי משל, וכשאנו מבינים את המשל, אנו משכילים להביין שכן הוא לענין הנמשל אך ביתר עומק.

דוגמא לדבר: התורה דיברה כלפי ארץ ישראל ואמרה (דברים יא, יב): "תמיד עיני ה' אלוךך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה", ואע"פ שלא ישיגוהו משיגי הגוף ובוודאי שאין להעלות על הדעת ח"ו שיש לו עיניים כפי שיש לו לבשר ודם, דיברה התורה במשל ולימדה אותנו, שכפי שהאב כשיש לו בן יחיד, אינו מסיר ממנו את עיניו לרגע, כך הקב"ה מביט תמיד על ארצו להשפיע עליה שפע רב.

עזבו והלכו לחצוב להם בורות נשברים, והנה הם מתדרדרים ובאים לידי ע"ז גילוי עריות ושפיכות דמים (במקדש הראשון) ולידי שנאת חנם (במקדש השני), אהה! איכה אוכל וראיתי את בניי יחידי בעודם בשיא פריחתם נובלים כך?

הקב"ה הלא יודע כי לא ידח ממנו נידת, הוא יודע שלעתיד יחזרו בניו לארץ ישראל והכל יתוקן על הצד היותר טוב, אך בשעת החורבן היה צערו גדול כל-כך על ראותו את בניו יחידי אשר סיפק להם תמיד את כל צרכיהם ואשר הראה להם תמיד את חיבתו הגדולה אליהם בהראותו להם ניסים גלויים בבית המקדש, כיצד הם נופלים כעת מתהום לתהום עד שכבר הוצרך מחמת כן להחריב את בית המקדש ולסלקם מארצם מחמדם.

אכן צערו של הקב"ה דומה במהותו לצערו של האב שהשקיע כל ימיו בבנו יחידו, ודוקא אז בהיותו בשיא פריחתו בעמדו להקים את ביתו, החזיר את נשמתו ליוצרה. חייבים אנו להתבונן בצער זה, לעורר את רגשי הצער בלבנו ובכך להשתתף בצער השכינה.

איש את רעהו יעזורו לשוב אל ה'

והנה בספר "סדר היום" כתב שהעבודה בתשעה באב הוא לעורר את הציבור בתשובה, שהרי כפי המבואר צער השכינה הוא עבור ההתרחקות של בני ישראל מאביהם שבשמים מה שגרם לחורבן הבית, ולא עבור עצם חורבן הבית.

וזה לשונו: איך לא יעורר כל אדם את לבו לומר בשלנו הרעה הגדולה הזאת נחפשה דרכינו ונחקרה וכו' ואיש את רעהו

הליכתו אל החופה, אלא הם מכילים בקרבם את העבר והווה והעתיד גם יחד. כשהאב מלווה את בנו לחופה, צפים ועולים בזכרונו כל הקשיים שהתעוררו אצל בנו במשך כל שנות צעירותו, וכמה דמעות שפך בשבילו שיצליח בדרכו, ובאותה עת הוא מסתכל בבנו איך הוא נראה עכשיו ולבו מתרונן מרגשי שמחה והודיה, ושוב הוא מייחל בלבו אל העתיד שהשכינה תשרה בבית החדש אשר יוקם, ושיהיה מקום של קדושה, מקום של שלום ושלווה, ושיגדלו בו פירות דורות ישרים ומבורכים אשר ילכו כולם בדרך התורה והמסורה.

כשהעבר והווה והעתיד נאספים יחד, הרגשי השמחה פורצים את גבולות הצמצום ונעשים יותר עדינים ורוחניים. ואם אז, בעוד האדם מתבונן בהשקעתו ושם את פניו לעבר עתידו של בנו, מת עליו בנו, צערו המתעורר בלבו גדול ונורא, שהרי הוא שם לבו אז איך כל הרגשותיו הנעלים וכל תקוותיו המרנינות מתנפצים לו ברגע אחד, ואז הוא עומד עצוב ומדוכא וצועק: מה יהיה עם אותו עתיד מזהיר שצפיתי לבני? והלא בן יחיד היה בשבילי! כל השקעתי אשר טיפחתי וריביתי מעודי ועד עצם היום הזה ירדה עכשיו לטמיון, ושמחתי הפכה לתוגה...

אשר טיפחתי וריביתי אויבי כלם

אמר הקב"ה בעת החורבן: כל עוד בניי ישבו על אדמתם ועברו אותי בנאמנות, התעלו בדביקותם ממדרגה למדרגה, ואילו היו מוסיפים לחיות כך, היו מוסיפים להתעלות וחכמת התורה היתה מתרבה בעולם מיום ליום והיו מתקרבים אלי יותר, ויותר, ועכשיו ראו מה נעשה עם בניי, אותי

למצוא בחור טוב שיתחבב עליו וימשכנו חזרה לבית המדרש...

בנייך עולפו שכבו בראש כל הוצות

אם רק נסכים לפקוח את עינינו, נראה מיד איך נשמות רבות למאות ולאפים מן המשפחות החשובות ביותר בקרב ציבור יראי ה', מתגוללות בחוצות כאבנים שאין להן הופכין, בחורי חמד כמו גם בתולות יקרות מאבדים את כל הרגשותיהם הטהורים שהיו להם בעבר, ויוצאים לחפש לעצמם בורות חשוכים אשר מים אין בהם נחשים ועקרבים יש בהם.

הלא מגיפה נוראה היא ואסור להתעלם ממנה. מי בוכה עליה? השכינה בוכה עליה! זהו הצער שהיה לו להקב"ה בזמן חורבן הבית, וזהו הצער שיש לו להקב"ה כל פעם שבניו יחידי מתדרדרים כך. הקב"ה דורש מאתנו בתשעה באב שלא נעלים עין מכל זה, אלא נשב על הארץ ונשתתף עמו בצער.

והלא צערו של הקב"ה גדול כל-כך עד שאין אנו יכולים אפילו להשיגו, שהרי כל מה שנתבאר עד כה הוא רק לפי המשל על-פי מה ששכלנו יכול להשיג. הידוע לנו כמה צער יש לאותן נשמות עצמן, חלקי אלוה-ה ממעל, המתגוללות בעפר?! מי שיצא לו להביט פעם בעיניהם של אותם בחורים נובלים, יודע כמה כאב וצער נשקף בהם. הידוע לנו כמה צער יש לאביהם ולאמותיהם של אותם בחורים ובחורות?! אומר הקב"ה: כל זה הוא רק משל לצערי, וצערי גדול בהרבה באופן שאי-אפשר אפילו להסבירו לכם, שהרי בנים אלו בניי הם. והגם שישנם שלושה שותפים באדם,

יעזורו לשוב אל ה' אלוקינו, ואיש את שקוצי עיניו ישליכו ואת גלולי יצרו הרע יעזבו, ויבחר בדרך הטוב אשר צונו אלוקינו ללכת בה. ולא איש אחד ולא שנים יעשו זאת, כי מה תועלת לעם בשוב היחידים, כי התועלת להם לבדם, ומה בצע לתשובה אחר שרוב העם אינם חוזרים בתשובה. אלא כל ירא וחרד את דבר ה' צריך לאסוף אנשים ריקים ופוחזים אשר לא ידעו את משפט אלוקי השמים, זה עשרה וזה עשרים, ולדרוש להם את הדרך ילכו בה ואת המעשה אשר יעשו, ולקרבם אל אביהם שבשמים.

שאו עיניים וראו

הבה ונתבונן! לו היה לנו אח או שכן טוב שיש לו בן יחיד אשר בשנותיו הראשונות עלה והצליח וכולם נבאו לו גדולות, אך לדאבון כל לב התחיל ביום מן הימים להתיידד עם חברים רעים ומאז הוא נופל מטה מטה, אין הוא נראה היום כפי שהיה נראה בעבר, אין הוא מדבר כפי שהיה מדבר בעבר, הוא כבר משוטט בלילות ברחובות ומחפש לעצמו אויר לנשימה...

אנו מסתכלים על האב והאם ורואים אותם מרטיבים את כריותיהם בלילות, אנו רואים אותם הולכים עצבים עד שאינם מרגישים יותר טעם באכילתם. מה היינו עושים אז? הלא בוודאי לא היינו מסיחים את דעתנו ופוטרים את עצמנו באמירת "ברוך ה' בניי אינם מייסרים אותי כך", אלא היינו עושים הכל כדי לעזור למשפחה זו. חוץ מדברי החיזוק והעידוד שהיינו מרעיפים עליהם, היינו בוודאי מחפשים עצות איך להחזיר את הבן למוטב – אולי אפשר למצוא אברך שידבר עמו, אולי אפשר

אין זה המקום לחפש אשמים בכך, אך כעת נבכה יחד עם הקב"ה. יש לו אמנם להקב"ה עולם נאה, אשר בו מאות אלפי יהודים החרדים לדבר ה', ובתי בתי כנסיות ובתי מדרשות וגמ"חים של צדקה וחסד, אך יחד עם כן הקב"ה מוזיל דמעות על מאות ואלפי ילדיו המשוטטים בחוצות ואין מוצא להם פתרון.

כי רבות אנהותי ולבי דוי

הנה כשהסתכלנו זה לא מזמן וראינו איך חסידים ואנשי מעשה, רבנים ודיינים, תלמידי חכמים ומרביצי תורה בניו-יורק, פורחים ועולים השמימה, והרבה מהם רק בגלל שאין מי שיטפל בהם, אין מי שידאג לצורכי הרפואה שלהם, וכולם נאנחים וצועקים מי יסעדנו, היה לבנו דואב וכמעט שמתפלץ מרוב צער.

כעין זה יש לו להקב"ה נשמות רבות כל-כך, נשמות עדינות, זכות וטהורות, שמתגלגלות מהכא להתם ומהתם להכא ואין מי שיתמוך בהן. ישנן כמה ישיבות בודדות שמסכימות לטפח אותן, אבל אין המועט מחזיק את המרובה. המציאות היא קשה ומרה. הלא כל יהודי הוא בן יחיד למקום ואין בו דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף ויתקנו בזה העולם. אי-אפשר לוותר על שום נשמה, ומה נעשה שאלפים אלפים נופלים מהמשפחות החשובות ביותר, וכולנו עומדים ושואלים "עד מתי".

הורים שיש להם בן כזה יודעים כמה צער יש בזה. יש לי בן תכשיט, זועק האב וקולו אינו נשמע. בילדותו הצליח כל-כך, אך מה אעשה ואינו בעל כשרון ואין לי מעתה היכן להחזיקו. אם אכניס אותו

הלא חלקו של הקב"ה גדול מחלקם של האב והאם, כי הוא ברא יש מאין, והוא יודע ומבין מה המשמעות של נשמה ישראלית הנשפלת עד עפר.

אדם כי יקריב מכם קרבן לה'

כל יהודי מחויב לבכות על זה כדי להשתתף בצער השכינה, וכשהאדם עושה כן, הוא מקשר עצמו אל האמת. מה שאין כן מי שמתעלם מזה מפני שאין נוח לו לחשוב על זה, הרי הוא חי בעלמא דשקרא.

כך פירש ה'אור החיים' הק' לשון הפסוק "אדם כי יקריב מכם קרבן לה'", שמי שיקריב בנים רחוקים לאביהם שבשמים, ייחשב לו כאילו הקריב קרבן לה', וכתב שם בלשונו: "צוה להוכיח לכל הרחוק ולקרב לבו, גם העניש למעלים עין מהדבר".

אסור להעלים עין מן הדבר. אם אין אנו יודעים מה לעשות כדי לתקן הדבר, נתוועד יחדיו לטכס עצה, אבל אין זה סיבה להעלמת עין. מוכרחים אנו תחילה לכל לשבת על הארץ ולבכות על צער השכינה ולו בכדי להשתתף בצערה.

על ההרים אשא בכי ונהי

ואכן מוטל עלינו לעת כזאת להרחיב בזה הדיבור, שהרי בתקופת הזמן שלנו הצער זועק ועולה לשמים. לא כל אחד יודע מכך, יש מי שיודע מעט ויש מי שיודע הרבה, אבל המצב אינו פשוט כלל וכלל. מאז שהוקמו הישיבות בצביונם הנוכחי לאחר המלחמה (אשר היוו בזמנו קרש הצלה לעולם התורה), נפלו קרבנות רבים מפני ששייכות אלו לא הותאמו להכיל בקרבן את כל מגוון בעלי הכשרונות.

וענין, יושבים כעת על הברזלים ברחוב בלי לבוש הולם וכל כולם זועק פריקת עול. כל נשמה כזו שמתפלשת בעפר היא שבר בת עמי, והקב"ה יושב ובוכה על כך.

הבכי אינו הפתרון הגמור, אבל הוא תחילת הפתרון, ולאחר שמשתתפים בצער השכינה, אז מוטלת עלינו המלאכה לטכס עצות איך לקרב אותן נשמות ולהחזירן לחיק אביהם. כך גילה לנו בעל סדר היום, וכך פירש לנו האור החיים הק', שאין אחד מאתנו פטור מלעסוק בקירוב אותן נשמות כואבות. **כשנתבונן בדבר ונטכס עצות להחזיר ולקרב אותן נשמות, בוודאי נזכה לסיוע ממרום וחפץ ה' בדינו יצליח.**

כך נעלה את כולם על הספינה

באחת השנים ביום הכיפורים, נשא **הגה"ק מסאטמאר** זיע"א את דבריו, אמר (דברי יואל): מי אנכי שאומר מוסר בפני עם ה', ובכך אשא בפניכם משלו של הרה"ק **בעל ישמח משה** זיע"א: כמה אנשים הפליגו בספינה קטנה, בהיותם בלב ים איבדו את דרכם ולא ידעו לאיזה צד להשיט את ספינתם. לפתע הרימו את עיניהם וראו ספינה אחרת קטנה ממנה מתקרבת אליהם, שמחו כי אמרו בוודאי נוסעיה יודעים איך מגיעים ליבשה וישאלו אותם.

נתקרבו אליהם לשאול איך מגיעים ליבשה וראו כי אך נוסע אחד בה. שאלו את האיש אם הוא יודע איך מגיעים ליבשה. אמר להם האיש: אף אני אינני יודע איך מגיעים ליבשה, אך דבר אחד אוכל לומר לכם – הספינה שלכם קטנה מאוד ועל ידיה לא תוכלו להגיע ליבשה. הלא אנשים רבים אתם, טכסו עצה יחד איך להרחיב את

לישיבה של בחורים חלשים, יימשך כלפי מטה, אם אכניס אותו של בחורים חזקים, יפלוט החוצה. מה שרק אעשה ישחק לרעתי. כך ישנם רבים וטובים שאין להם היכן לשהות, וכשאין לו לבחור צעיר היכן לשהות, הוא מתחיל לחפש דברים בחוץ ואז הוא מתחיל להדרדר במדרון התהום ר"ל. אצל הקב"ה דבר זה דומה לבן יחיד שמת בתוך חופתו.

עולליה הלכו שבי

ומה נדבר על תקופה זו, תקופת הקורונה, מאות בחורים נפלו לגמרי בתקופה זו. רבים לא הניחו תפילין, רבים הגיעו לידי חילול שבת, רבים התחברו למכשירי הטכנולוגיה באופן החמור ביותר. העיד בפני יהודי את מה שרואות עיניו, איך מידי יום ביומו נכנסים כעשרה או כעשרים בחורים, תלמידי הישיבות, וקונים לעצמם מכשירים שונים אשר פותחים להם דלת החוצה. מגיפה היא ברוחניות. עוד נשמה ועוד נשמה ועוד נשמה, והלא הם בחורים שכל-כך השקיעו בהם, והנה הם מתים ר"ל בתוך חופתם.

הלא אחים בני אב אחד אנחנו. הבה לא נתעלם עין. כמו שאין אנו יכולים להעלים עין מפטירתם של אותם חסידים ואנשי מעשה שנקטפו בדמי ימיהם, כך אין אנו יכולים להעלים עין מכל אותם בחורים שנשרו בתקופה זו. עלינו לזעוק מרה ולבכות עם צער השכינה.

היום סיפר לי יהודי את מה שראו עיניו בזה הבוקר, בוקרו של יום חורבן הבית, איך בחורים שהכיר אותם עד לפני חודשים אחדים כבחורי ישיבות לכל דבר

המקרים אירעו בדרך כלל באמצע הלילה ממש קודם החגים, כך שמשפחות אלו מצאו את עצמן עומדות באמצע הלילה מחוסרי כל. מי שזוכר, יצאו אז רבים מבני ישראל למבצעים שלא היו כמותן מעולם. חנויות רבות נפתחו אז באמצע הלילה, זה הביא בגדים לילדים, זה הביא בגדים לאב, זה הביא לאשה, זה הביא בגדי חול, זה הביא בגדי יו"ט, זה הביא בשר ודגים, זה הביא פירות וירקות. תוך שעות ספורות היו להן לאותן משפחות מכל מה שמשפחה יהודית צריכה לחג.

כך הדבר נראה כשרבים מתאספים יחד ומתאזרים חלוצים לצאת אל המערכה. כל אחד מפעיל אז את מוחו לחשוב – מה אני יכול להועיל למצב הקושי שהתעורר, ואז כל אחד תורם את חלקו והדבר בא אל פתרונו.

כזה היה למשל כאשר אירע האסון הנורא בסקווירא כשנגדעה כמעט משפחה שלמה מישראל. כל בית ישראל התאזרו יחדיו להקים את הבית מחדש, וכל אחד שאל – מה אני יכול להועיל. אין זה פלא שתוך שעות ספורות נאספו כמה מליוני דולרים להצלת שארית המשפחה. הכספים האלה לא יצאו מן הכיס ולא מחשבון הבנק, הם יצאו מן הלב. **כשבני ישראל רואים נשמות מדממות, לבותיהם נפתחים ועד מהרה כולם תורמים את חלקם לעצור בעד המשחית, מי בממון ומי בעצה ותושיה.**

להשקיט את צער השכינה

כשאנו מדברים על צעירי ישראל שנופלים אחר האבן, לא אחד ולא שנים, אלא מאות ואלפים. מה יהיה עם

ספינתכם באמצעות עצים וגרוטאות שישי לכם בספינה, וכך תוכלו להגיע אל חוף מבטחים. כשסיים את דבריו, הוסיף ואמר: ראו נא, נתתי לכם עצה טובה, והנה אני שט לי לבדי בספינה קטנה מאוד ואיני היכולת בידי לעשות כעצתי, העלו נא גם אותי על ספינתכם ואנצל יחד אתכם...

הפטיר הגה"ק מסאטמאר בענוותנותו: אתם אנשים רבים אתם, יש בידיכם היכולת לטכס עצה איך להרחיב את הספינה, העלו נא גם אותי על ספינתכם ונטכס עצה יחד איך לשכלל את הספינה ולהעלות עליה גם את הנחשלים כדי שכולם יגיעו בסופו של דבר אל התכלית ולא ידח ממנו נידח.

נחנו נעבור חלוצים לפני ה'

הדברים נפלאים, כי **כאשר בני ישראל מתוועדים יחד למצוא פתרון**, הגם שנראה להם שאין שייך למצוא פתרון, **הקב"ה מסייע בעדם** והפתרון נמצא. קחו לכם דוגמא מאופן עריכת החתונות אשר גובה מחיר יקר מאוד (תרתי משמע) מהמחותנים, שלא היה נראה בתחילה שאפשר למצוא לו פתרון, וכיון שנתאספו יחד, מצאו פתרונות נפלאים, והנה אנו עדים למה שקורה הן בחו"ל והן בארץ ישראל, כאשר תקנות שונות למען הוזלת החתונות מתקבלות בכמה וכמה קהילות ומעת לעת מצטרפות אליהן עוד קהילות. הבה נתאסף אף אנו למצוא פתרונות לאותן נשמות צעירות שמחפשות יד תומכת.

הנה בשנים האחרונות אירעו מקרים שונים בבתי מגורים מישראל שנתפסו בדליקה ונשרפו כליל על כל אשר בהם.

הלא כך אמרו חז"ל במסכת תענית, שהדבר הנחוץ ביותר שעל הרב לעשות עם תלמידו, הוא להאיר לו פנים. קל הוא כל-כך, צריך רק לזכור לעשותו.

דעו לכם! ריבוי האוכלוסיה גרם לכך שלא נתרגש מן הבחור היחיד וממה שעובר עליו. לפני כמה שנים בלבד, כשהקהילות עדיין היו קטנות באופן יחסי, היינו מתרגשים מכל בר מצוה ומכל חתונה. כשהיה ילד עובר לידינו, היינו שואלים אותו באופן טבעי בן כמה הוא ומתי הוא נעשה בר מצוה וכן הלאה. היום איבדנו זאת. אך אין לנו ברירה, מוכרחים אנו לחזור לזה.

תפארת בחורים כוחם

והאמת שהדבר נוגע גם לכל אחד בביתו. יש לפעמים במשפחות ברוכות ילדים שההורים משקיעים יותר בקטנים שמשוכבים את הלב מעצם טבעם ושוכחים מן הבחור שכבר חורק קצת ומעורר קשיים כפעם בפעם. עלינו להתאמץ לקרב אותו דווקא. כל פעם שאנו עוברים ממנו, נקרוץ לו בעינינו, נשאל בשלומו ונפתח אתו בדברי שיחה. חובה עלינו לעשות זאת בטרם הקשיים מתעוררים. הלא הנסיונות הפוקדים את הנערים קשים מנשוא, אבל אם ירגישו את עצמם לבד, דרכם תהיה סלולה החוצה, מה שאין כן אם ירגישו את עצמם מוקפים באהבתנו.

פעמים הרבה שומעים נערים אומרים שהוריהם אינם דואגים להם, וההורים עומדים וצווחים – היתכן?! הלא אנו אוהבים אותו כל-כך, מספקים לו מזון ומחיה ומלבושי כבוד, ומרעיפים עליו אין ספור מתנות יקרות ערך. דעו לכם שיותר

נשמותיהם? מה יהיה עם עתידם? מה יהיה עם עתיד בניהם? הלא זה הפסד של דורי דורות, והקב"ה יושב ובוכה...

כשנתבונן בזה ונצטער בצער השכינה, נוכל להתאזר כולנו, עד שכל אחד יתרום את חלקו להצלת המצב ובוא תבוא הישועה. אין אנו בוכים כדי לבכות, אלא בוכים כדי לפתוח את הלב, וכדי שנוכל אחר-כך לסגרו ולצאת בשמחה ובמחול לחפש אחר העצות המועילות להשקיט את צער השכינה. וכשנפעל למען מטרה נשגבה זו, כל אחד כפי מה שיכול, בוודאי תתעורר אהבתו של הקב"ה אלינו ביתר עוז ויבוא לסעדנו, שהרי משקיטים אנו את צערו.

מאור עינים ישמח לב

תחילה לכל יש דבר פשוט וקל שכל אחד מאתנו יכול לעשות, והוא להראות פנים שוחקות לכל אחד מצעירי הצאן (עוד בטרם התחילו לחפש את הדרך החוצה). הטרדות הרבות האופפות אותנו בשנים האחרונות, ובפרט בתקופה זו, גורמות לנו לחשוב רק על עצמנו. אין אנו מוצאים לעצמנו פנאי לחשוב גם על אחרים. אך לא, אין הדבר קשה כל-כך, ואם נעשה אותו, ההרגשה הפנימית שלנו עצמנו תהיה יותר נעימה.

כשאנו פוגשים את הצעירים הללו בבית הכנסת, במפגשי המשפחה או ברחוב, נאחל להם בברכת שלום, נשאל לשלומם, נפתח אתם בשיחה – היכן היית בשבת שעברה? לא ראיתי אותך! נסעת עם ישיבתך לנופש?! כך נאיר פנים לכל אחד מצעירי הצאן, אנו לנערים ונשותינו לנערות, כדי שאף אחד מבנינו ומבנותינו לא יפלט מן הענן ח"ו.

טוב שעה אחת קודם

הצביון של הישיבות בזמננו כמו גם הסגנון בו התלמידים עומדים מבוקר ועד ערב בתחרות ומשווים עצמם לאחרים, גורם לכך שבעלי הכשרונות החלשים ירגישו את עצמם לא יוצלחים. אם רואים אנו נער שמתהלך בהרגשה זו שהוא לא יצליח, עלינו לעקור אותה ממנו בטרם תספה אותו האש. עלינו לתפוס אותו לשיחה בה נגיד לו בהבלעה את תכונותיו הנאות, ולא פעם אחת, אלא כל יום, כל יום אנו צריכים לחזק את נפשו ולהראות לו כמה אנו מעריכים ומכבדים אותו.

יכולים אנו להקיש ממגיפת הקורונה למגיפה הרוחנית, וכמו שכתב הרמב"ם (בשמונה פרקים) שרפואת הנפש דומה במהותה לרפואת הגוף. הלא ראינו באלה שנדבקו במחלה, שאם יטפלו בהם מיד עם הופעת סימני החולי, יוכלו לטפל בהם באמצעים פשוטים ביותר אשר גם אנשי רפואה שאינם מומחים גדולים יכולים לעשותם, ואז במרבית המקרים יחלפו אותם סימנים וישובו לאיתנם. מה שאין כן אם יזניחו אותם, תתדרדר בריאותם ואז כבר יזדקקו לטיפולם של רופאים יותר מומחים אשר פחות מצויים. ואם יוסיפו להזניחם, תתדרדר בריאותם עוד עד שיצטרכו לרופאים שכמותם נמצאים רק מתי מספר ולמכשירי הנשמה וכדו', ואז ימותו רבים ר"ל מחוסר יכולת לטפל בהם כיאות.

כשעוסקים בקירוב אותם בחורים או באותן בנות ישראל שהתדרדרו במדרון, מתעוררת פעמים הרבה הטענה שאין מספיק מומחים המבינים ללכותיהם ואשר יכולים באמת להיות להם לעזר ולאחיסמך להחזירם

מכל מה שתתנו לנער, זקוק הוא ששתתנו לו את ההרגשה שמכבדים אותו ושמחים עמו. תרעיפו עליו שבחים, אל תחסכו ממחמאות פיכם, הראו לו שאתם שמחים בהצלחתו וכואבים את כאביו.

שמאל דוחה וימין מקרבת

פעם שאל הרה"ק רבי יעקב יוסף מסקווירא זיע"א את חתנו יבדלחט"א האדמו"ר מרחמסטרווקא-ארה"ב, שהיה מופקד על חינוך התלמידים בשיכון סקווירא, אם יוצא לו להוכיח את התלמידים וכמה זמן זה לוקח לו. וכשהשיב לו חתנו שמדי פעם יוצא לו להוכיח אחד מן התלמידים ושזה לוקח לו חצי דקה ולכל היותר דקה שלמה, אמר לו: "לפני שמוכיחים את התלמיד, חייבים להכין תחילה דברי עידוד וחיזוק שאותם יש לומר לו במשך חצי שעה באותו יום או ביום המחרת, ואם לאו – אסור להוכיחו".

הנה כי כן, צריכים אנו לנקוט לפעמים בשמאל דוחה, אבל מוכרח שנחפה עליה בימין מקרבת, כי אם לאו, נוכל לקלקל ח"ו יותר משנתקן. אמנם כן, לא תמיד הדבר קל, יש לפעמים שהילד נולד עם תכונות קשות, וכנגד כל מה שעושים הוא מתפרץ מצד אחר ומעורר קשיים, אך אין ברירה, מוכרחים לקרבו, לדובבו, לשמחו.

הגאון רבי אברהם גניחובסקי זצ"ל שהיה פיקח גדול ואומן בחינוך אמר: לעולם אל תוכיחו את הנער לפי המעשה שעשה, אלא לפי מה שהביא אותו לעשות אותו מעשה. חיזרו אל השורש ונסו לגלות מה מציק לו ועל זה תדברו אתו. חיזקו את נפש הנער, הראו לו שאתם מחזיקים ממנו...

את עצמם תלושים ולחפש בעבורם 'תעסוקה' מסוימת על טהרת הקודש כדי שימצאו סיפוק לנפשם וישובו להתחבר אל החיים. הלא אפשר להציל בכך נשמות טהורות ומה גדולה תהיה שמחתו של הקב"ה...

להוציא יקר מזולל

הנה כך דרשו חז"ל (ב"מ פה, א) שמי שעוסק בכך אפילו עם בחור אחד בלבד, אפילו הקב"ה גוזר גזירה, מבטלה בשבילו, שנאמר (ירמיהו טו, יט): ואם תוציא יקר מזולל כפי תהיה. והרי גזירה גדולה מרחת כעת עלינו וצריכים אנו לבטלה. על-ידי שנקרב את בני הנוער, נבטלנה. שכל אחד מאתנו יטה את שכמו, שכל אחד יתפלל להשי"ת, שכל אחד יראה פנים מסבירות לאותם בני נוער.

עצות רבות יש לזה, צריכים רק לקום ולפעול. יכולים להקים עוד ישיבות בשבילם, יכולים לגייס בשביל מטרה זו מיליוני דולרים, וכפי שהובא לעיל, שכאשר לבות בני ישראל נפתחים, הם באים לתרום בהמוניהם. כל נדיב לבו יביאה. כשבני ישראל רואים נשמות ישראל מדממות, הם מתעוררים כולם לבוא לעזרתן.

קריאה נרגשת לאברכים ולהורים

כאן אבוא בקריאה דחופה: ישנם מאות אברכי כולל שהיה ראוי להם לצאת ולפעול עבור אותם בחורים. אין אנו מתכוונים ח"ו לזלזל אפילו כי הוא זה בלימוד התורה. הקב"ה רוצה שאברכים יישבו וילמדו תורה, הוא משתעשע בכל אות שיצאת מפיהם, ועליהם הוא מעמיד

למקום שהיו. הטענה במקומה עומדת ובאמת נחוץ להכשיר יותר אברכים למטרה זו, אבל הגעו עצמכם, אילו היינו משקיעים בהם בתחילה כשהמחלה הרוחנית רק התחילה לקנן בהם, ורק ניצניה נראו כלפי חוץ, כי אז לא היינו זקוקים למומחים גדולים.

רחמנא ליבא בעי

ישנם אלפי בחורים שמתנדנדים וטרם נפלו למטה. כשנבחיץ באחד כזה, נפעיל את מחשבתנו לראות במה אנו יכולים לקרבו כדי שלא נצטרך לבכות עליו לאחר מכן. אולי נוכל לפנות אל משגיח הישיבה ולדבר עמו שימנה אותו לכורך ספרי הישיבה בכדי שימצא סיפוק לעצמו. אולי נוכל למנות אותו לחזק בחורים אחרים. הלא כך היה הגה"ח ר' אליהו ראטה זצ"ל עושה. כשהיה רואה תלמיד אחד מתדרדר כלפי מטה, היה פונה אליו ואומר הנה בחור פלוני הולך ומתדרדר, עשה נא טובה וגש אליו לחזקו... יכולים אנו למצוא תפקיד לכל בחור אם רק נשקיע בזה קצת מחשבה, אך מוכרחים להשקיע בזה מחשבה כי מדובר בפיקוח נפש ממש.

ביודעי ומכירי קאמינא, מכיר אני בעלי עסקים שמנהלים בתי חרושת גדולים, ומחפשים ככוונה תחילה כעובדים בחורים שנפלטו ממסגרת הישיבה. כל כוונתם שבחורים אלו לא ישוטטו ברחובות כצללים שחורים, אלא יהיו מוקפים בכל עת בסביבה בריאה ותומכת וישובו להתקרב אל מקור חיותם.

כל אחד מאתנו יכול לפעול כזאת. יכולים אנו לחפש אותם בחורים שמרגישים

המוכרת לכם כדי שיתמנו בגיל שישים לראשי ישיבה. לא! תנו להם לפעול גם עם אחרים הזקוקים להם.

האברכים שהופכים לאבן שואבת

בל נשכח שכאשר מתחילים לקרב את הנערים, מתחיל רוח הקירוב לנשב ואז כולם מצטרפים לכך. כל אחד יכול למצוא בפנית בית הכנסת שלו איזה בחור (או אברך) שזקוק לחיזוק. יגש אליו, יתחבר אליו, יראה לו עיניים מאירות ופנים שוחקות. מכיר אני כמה אנשים שהתחילו לעשות זאת לשם מצוה עד שנהפך להם הדבר להרגל, וכעת הקב"ה משלם להם כפעלם כפל כפליים באשר אהובים הם על הבריות באופן מבהיל על הרעיון.

שח החסיד רבי מנדל פוטערפאס זצ"ל: בהיותי ילד, היה במקום מגורי נגר זקן שהיה קשה לו להתכופף כל פעם אל קערת המסמרים כדי לקחת מסמר בשביל לתקוע בעץ. הייתי אני עוזר לו. הייתי מתכופף ומגיש לו מסמר, מתכופף ומגיש לו מסמר, ובינתיים הייתי מתבונן במלאכתו. עד שיום אחד הגיע אליו אחד מנכדיו והביא לו 'מגינט', אליו הדביק את כל המסמרים ואחר כך הדביקו על מוט הברזל שלצדו. מאז ואילך לא היה לנגר צורך בעזרתו.

למדתי מזה, אמר החסיד, כי אם בתחילה צריך להתייגע לקרב את הרחוקים אחד אחד אל השכינה הקדושה, כאשר עוסקים בזה הרבה לשם שמים, נעשים אהובים על הבריות ואז כל הרחוקים נשאבים בעצמם אליהם כברזל הנשאב אל

העולם. אך ישנם רבים שמסתובבים הלוך ושוב וכל מגמתם לרצות את חותנם וחותנתם, ומהעבר השני מדממות נשמות טהורות ומשוועות למי שיבוא להצילם. יעשה כל אחד שאלת חכם אם מותר לו לצאת בשביל זה אם לאו, אך עיקר הדבר הוא שצריך לקפוץ למים ולהתחיל לפעול. אסור לעמוד מן הצד, לראות את הבחורים טובעים בים ולומר שלום עלי נפשי.

וכי סבורים אתם שהרב מפוניבז' זצ"ל לא הקדיש את עלייתו האישית בשביל להציל בחורים מרדת שחת?! וכי סבורים אתם שכל גדולי ישראל לא הקדישו את עלייתם האישית בשביל כך?! בוודאי הקדישו כולם את עלייתם האישית בעבור כך, אלא שכאשר האדם פועל למען קדושת שמו יתברך, הקב"ה מסייע בעדו לעלות ולהתעלות בתורה ועבודה. הלא כך אמר התנא (אבות פ"ד מ"ה) שהלומד על מנת לעשות מספיקין בידו ללמוד וללמד לשמור ולעשות⁵.

קריאה זו איננה לאברכים בלבד, אלא גם להורים ולחותנים. אם רואים אתם שיש לכם בן או חתן שיש לו רגש טבעי לבחורים, תנו לו! אל תפריעו לו! הלא כך אמר הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל שעל האדם לתרום מעשר מזמנו ללמוד עם אחרים. תנו לו לעסוק גם בזה. כך עשה אברהם אבינו וכך עשה משה רבינו, וכך עשו כל הצדיקים במשך כל הדורות. כולם התמסרו בשביל בני ישראל לקרבם לתורה. אל תגבילו את בניכם שישארו רק במשבצת האחת והיחידה

⁵ ראה פי' הרע"ב שם.

המגינט.

אין לנו רשות להיות אנשים עצבים המסתובבים עם האף כלפי מטה. נהיה אנשים שמחים, אנשים שמאירים פנים לכל אחד, ואז ממילא כולם ירצו להחבר אלינו ולהתחקות אחר הליכותנו. נתבונן נא בעצמנו, אם נכון הוא הדבר שהוזכר לעיל שהקהילות גדלו פי כמה וכמה משהיו אך לפני עשור וזה מה שבעצם גורם להסתכל פחות על בחורי החמד, הרי באותה מידה גדלה גם כמות האברכים המוכשרים אשר ביכלתם לפעול למען קירוב אותם בחורים.

בני אב אחד אנהנו

גם אלו מבינינו שיוצאים לעבוד לפרנסתם, וקובעים יחד עם כן עתים לתורה, צריכים לידע שמוטלת עליהם החובה לתרום מזמנם גם למטרה נעלית זו שהיא בגדר פיקוח נפש. כל מי שיודע בעצמו שיש לו כשרון לזה, כל מי שיודע בעצמו שהיה יכול להיות מלמד או משפיע בישיבה, אלא שאינו עוסק בזה מפני שאין משלמים טוב על זה,

מחויב להקדיש מזמנו לכך. אם לא יקדיש מזמנו לכך, יתבעוהו בשמים, בשביל מה נתנו לך כוחות אלו אם לא כדי לפעול עם אחרים?

וכאמור, להראות פנים שוחקות לבחורי החמד כל אחד מאתנו יכול, הלא שעת השמד היא ומוכרחים לקום ולפעול. יש אצל כל אחד מאתנו כוחות כבירים ועל כל אחד מאתנו לנצל אותם עד תומם, וכפי שנזכר לעיל, יש הכסף לזה, צריכים רק לקום ולפעול. נזכור נא שאחים בני א-ל אחד אנו, ושמוטלת עלינו האחריות לקום ולפעול בעד אבינו שבשמים המצטער בראותו את בניו יחידיו נופלים תחת חופתם. וכבר הבטיח לנו הקב"ה שעל ידי כן יבטל את הגזירות המרחפות עלינו ואך שלום ושלוה במחוזותנו.

מי יתן שיעזור ה' שבאמת נתעורר בתשובה והלוואי ויאיר במוחנו למצוא את האופנים הנכונים איך לקרב את בניו אהוביו, ובקרוב ממש נצא לקבל את פני משיח צדקנו אמן.

מדור שבת קודש – צפרא דשבתא

השלמת מאה ברכות בשבת קודש

ומגדים ומיני ריח, כדי להשלים מנין מאה ברכות.

השלמת מאה ברכות בשבת

ונמצא לדידן שאנו צריכים הן להקפיד על מציאות הדבר, דהיינו שלא לשכוח בטרם הולכים לתפילת המנחה למלא את מאה הברכות, והן להקפיד על הכוונה, דהיינו לכוון באמת שאוכלים את מיני המגדים כדי להשלים את מאה הברכות. ובענין זה נפסק עוד בשו"ע (סי' רפד ס"ג): צריך לכוין לברכות הקוראים בתורה ולברכות המפטיר ויענה אחריהם אמן, ויעלו לו להשלים מנין מאה ברכות שחיסר מנינם בשבת.

האלף לך שלמה ומאתיים לנוטרים

את פריו

והנה ביאור נחמד מאוד יצא על כך מפי הרה"ק הרבי ר' שמעלקא מניקלשבורג זיע"א⁶, וכה אמר: במסכת חולין (פז, א) מבואר שהגוזל ברכה מחבירו, צריך לשלם לו עשרה זהובים⁷, וכתב ה'רוקח' שלכך

מה ה' אלוקיך שואל מעמך

בעמדנו לקראת המנחה, עלינו לעסוק בעוד ענין אחד שצריך לשים לב בשבת קודש, והוא החיוב לברך מאה ברכות בכל יום, וכדאיתא במסכת מנחות (מג, ב): תניא, היה רבי מאיר אומר: חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום, שנאמר (פרשת עקב י', יב): ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה. ופירש רש"י – אל תקרי מה אלא מאה.

ומוסיף שם הש"ס: רב חייא בריה דרב אויא בשבתא וביומי טבי טרח וממלי להו (את מאה הברכות) באיספרמקי ומגדי. ופירש רש"י – בשמים ומיני מגדים הטעונים ברכה.

הא לנו גמרא מפורשת, שבשבת קודש, מאחר שנחסר לנו כמה ברכות ממה שאנו רגילים לברך בכל יום, שהרי בכל יום מברכים בכל תפילה י"ט ברכות ובשבת קודש מברכים רק שבע ברכות, צריך לדאוג להשלימו על-ידי בשמים ומיני מגדים. וכן נפסק בשו"ע (סי' רצ ס"א): ירבה בפירות

⁶ הביאו הגאון רבי אלעזר פלעקלש זצ"ל ראב"ד פראג בספרו שו"ת 'תשובה מאהבה' ח"ב סי' רל"ז, ומשמ בספר 'אמרי שמואל' שיר השירים.

⁷ דרך אגב יש להעתיק לשון האור זרוע (הלכות כסיוי הדם) שמביא מרבו רמז נאה לדבר, וזה לשונו: פי' מורי הרב רבינו יהודה חסיד זצוק"ל שהברכה שוה עשרה זהובים שנאמר 'ויקח האיש נזם זהב בקע משקלו ושני צמידים על ידיה עשרה זהב משקלם', ותימה דמה לשון הוא זה, הוי ליה למכתב 'וישם הנזם על אפה' כדלקמן 'ואשים הנזם על אפה והצמידים על ידיה'. אלא לומר לך שלא לשם מתנה נתכוין. אלא אמר העבד בלבבו זאת

ליתן עצות איך להשלימן כדי שלא יעבור אפילו יום אחד ללא מאה ברכות. צא וראה מה שיעץ הגה"צ רבי יעקב עמרין זצ"ל בסידורו (סדר הלילה) להכין קלפי בו נזרוק כל פעם שמברכים פתק אחד, ובסוף היום נוציאים ונספרם כדי לדעת אם אכן הגיעו למאה ברכות.

יותר מזה כתב בספר התדיר⁸, שהטעם שתיקנו לאכול שלוש סעודות בשבת הוא כדי שיגיעו למאה ברכות, וכתב שמה שאמרו חז"ל שהוא נלמד ממה שכתוב ג' פעמים "היום" בפרשת המן, אינו אלא אסמכתא בעלמא, אבל הטעם האמיתי הוא כנ"ל.

סוף מעשה במחשבה תחילה

וביאור הדבר עמוק מאוד, כי פשוט וברור שחז"ל והפוסקים רק גילו לנו בעצתם שהתקנה של אמירת ברכות תוקנה מלכתחילה בשבת קודש באופן אחר מבשאר הימים, ולא באופן בדיעבד כיון שחסרים מספר ברכות, וזהו מפני שדוד המלך ראה ברוח קדשו שבשבת קודש יש לנו להודות לה' באופן אחר מכפי שמודים לו בימות החול, ואם בימות החול יש לנו להגיע אל הדביקות – תכלית מאה הברכות - על-ידי ברכת "תקע בשופר", ועל-ידי ברכת "ולמלשינים" וכו', בשבת קודש אין לנו להגיע אל הדביקות באמצעותן, כי בשבת קודש באה גאולה לעולם וכולנו

כתיב (שה"ש ח, יב) "האלף לך שלמה", להודות למי שהשלום שלו על מאה הברכות שנתן לנו השוות בערכן אלף זהובים לפי חשבון של עשרה זהובים לאחת.

אמר הרבי ר' שמעלקא זיע"א: מעתה יובן הפלא ופלא מה שנאמר בסוף אותו פסוק "ומאתיים לנוטרים את פריו", כי לפי החשבון שחישבו הפוסקים, חסר בשבת קודש עשרים ברכות ממספר מאה, והרי הן שוות בערכן למאתיים זהובים אותן צריך להשלים על-ידי פירות ומיני מגדים, זהו "ומאתיים" – מאתיים זהובים, "לנוטרים את פריו" – לאוכלים פירות בשבת קודש.

והוסיף הרבי ר' שמעלקא: לדברי השו"ע בסימן רפ"ד ס"ג יובן גם הפסוק שלאחריו "היושבת בגנים חברים מקשיבים לקולך השמיעיני", כי המקשיבים היטב לקוראים בתורה ולמפטיר בנביא, משלימים בזה את מאה הברכות.

וראתי להגאון רבי יעקב חיים סופר שליט"א שהביא בשם בנו שלפי זה יובן גם הפסוק הבא "ברח דודי ודמה לך לצבי או לעופר האילים על הרי בשמים", כי בשבת קודש אפשר להשלים את מאה הברכות גם על-ידי הרחת בשמים כדאיתא בגמרא.

הנחת פתקאות בקלפי

עכ"פ ראינו מכל זה כמה נחוץ הוא להשלים בכל יום מאה ברכות, עד שאמוראים והפוסקים אחריהם ראו לנכון

גרמה שאני עתיד לברך את השם כדכתיב 'ויאמר ברוך ה' אלוקי אדוני אברהם', הלכך יש לי ליתן לה עשרה זהובים, שכן קבלתי מאדוני אברהם שהברכה שוה עשרה זהובים. ותדע דלקמן כתיב 'זאשם הנזם על אפה' חסר י', להודיעך שאותה השימה (של הצמידים השוקלים י' זהובים) לא היתה לשם מתנה, אלא לפרעון הברכה.

⁸ לרבינו משה ב"ר יקותיאל מן האדומים מחכמי איטליה הראשונים.

שחרית בו מזכירין כי הקב"ה סומך נופלים ורופא חולים, וכעבור שעה מועטת נעמדים שוב לתפילת המוספין ושוב מזכירים שהוא סומך נופלים ורופא חולים, ומדוע אין זה נחשב כאמירת ברכה שאינה צריכה? אלא ודאי שכל שזקוקים לברכה מחמת עצמה, אין בה משום ברכה שאינה צריכה, אף כאן חידש השל"ה הק' שכל שהאדם מאחר את הפירות לאחר ברכת המזון כדי להשלים למאה ברכות, אין בכך משום ברכה שאינה צריכה.

זה הגבר הוקם ע"ל

כעת נבוא לבאר מדוע באמת השבת מקבלת משמעות חדשה על-ידי אמירת מאה הברכות: ונקדים תחילה להעתיק לשון הטור (ברכות השחר סי' מו), וזה לשונו: והשיב **רב נטרונאי ריש מתיבתא דמתא מחסאי**, דוד המלך ע"ה תיקן מאה ברכות דכתיב (שמואל ב, כג) "הוקם על", ע"ל בגימ' ק' הוי, כי בכל יום היו מתים ק' נפשות מישראל ולא היו יודעין על מה היו מתים, עד שחקר והבין ברוח הקודש ותיקן להם לישראל ק' ברכות, ועל כן תיקנו חכמים ז"ל אלו הברכות (ברכות השחר) על סדר העולם והנהגתו להשלים ק' ברכות בכל יום.

הנה מבואר מלשון הטור, שבתחילה לא היו מברכים ברכות השחר, כגון רוקע הארץ על המים, המכין מצעדי גבר, מתיר אסורים וכו', והיו מברכים אז רק על התורה ועל המזון שעיקר ברכתם מן התורה. עד שבא דוד המלך בעקבות המגיפה שהפילה ק' מתים בכל יום, וראה ברוח קדשו שלא די לו לאדם להודות לה' כשהוא אוכל, אלא צריך הוא להודות לו בכל יום ויום על כל

נמצאים אז בעולם הבא ואין לנו את כל אותן דאגות שאנו מבקשים עליהן בימות החול, ועל כן יש לנו להגיע אל הדביקות בשבת קודש על-ידי ברכות אחרות, ברכות השייכות לעולם הבא.

ולכן תיקן בכוונה תחילה לברך בשבת קודש רק שלוש הברכות הראשונות ושלוש הברכות האחרונות, ובאמצע ברכת השבת, ואת השאר ישלימו על-ידי ברכות התורה וברכות הנהנין. אמור מעתה: מדרגת המאה ברכות בשבת קודש גבוהה יותר ממדרגת המאה ברכות בימות החול, ולא להיפך כפי שהיה נדמה.

דחיית אכילת הפירות בשבת לאחר

ברכהמ"ז

עוד כתב השל"ה הק' חידוש נפלא בענין זה, וזה לשונו (מסכת שבת פרק נר מצוה): ומפני זה הטעם (חובת אמירת מאה ברכות) אומר אני, כי טוב הוא שכשיבואו פירות בשבת בתוך הסעודה, שיאחר לאכול מהם עד אחר ברכת המזון, כי ישתכר בזה ברכה אחרונה. אבל בחול לא יעשה כן, משום ברכה שאינה צריכה.

והגם שהמגן אברהם פקפק בהיתרו של השל"ה הק' וכתב שגם בשבת היא נחשבת כברכה שאינה צריכה, נקטו הפוסקים להלכה למעשה כדברי השל"ה הק' שטוב לאחר את הפירות לאחר ברכת המזון כדי להרוויח גם ברכה אחרונה.

וביאר הפוסקים בטעמו של השל"ה הק', שכיון שהאדם זקוק לברכה זו מחמת עצמה כדי להשלים למאה ברכות, אין אמירתה נחשבת כאמירת ברכה שאינה צריכה. הנה מתפללים בשבת קודש תפילת

דוד המלך ע"ה ראה ברוח קדשו שעל-ידי ההודאה על פרטי סדר העולם ממשיכים חיות לעולם, ולכן תיקן לברך מאה ברכות ונעצרה המגיפה, ואם כן בשבת קודש מקבל יסוד זה משנה תוקף, היות שבשבת קודש החיות נמשכת גם לששת ימי המעשה כאמור.

פיזור ההודיות על פני כל שעות

השבת

וכאן יש להוסיף עוד ענין נחוץ בזה: הנה דרכם של יראי ה' להודות לה' בזמנים מסוימים בשבת קודש על כל החסדים שעשה עמהם במשך השבוע, והיינו בהודו לה' של קבלת שבת, במודה אני של קודם קידוש ובנשמת כל חי, אולם כשמכניס לעצמם לאחור מכן כוס תה, אז הם נוטים לברך ולשתות מבלי שימת לב מיוחדת להודות לה' על חסדיו. וכמו כן כשמברכים אשר יצר וכדומה.

אכן דבר זה בוודאי הפסד גדול הוא, שהרי כבר ידועה החקירה לענין צדקה במי שיש לו סכום של אלף שקל לצדקה, אם טוב לו ליתנו לעני אחד ולהחיות את נפשו, או שטוב לו לחלקו לאלף עניים, שקל לעני שקל לעני, וידועה שיטת הרמב"ם ז"ל (פיה"מ אבות פ"ג מט"ו) שעדיף שיחלקו לאלף עניים, ואע"פ שלא ישמחו כפי שהיה העני שמח אם היה מקבל את כל הסכום לידו, הלא כעת יחזק בעצמו את מידת הנתינה, וירגיל את עצמו לפתוח את כיסו וליתן

פרט ופרט מסדר העולם והנהגתו, כדי להכיר על ידי כן במי שאמר והיה העולם שמחיה את הכל בכל רגע ורגע, ושלא ללכת אחר היצר המבלבל את הדעת לחשוב ח"ו שהמים והארץ יש להם חיות עצמית, ולכן תיקן דוד המלך לברך ברכות השחר, וזה מה שעצר את המגיפה.

טוב להודות לה'

ויש להוסיף בזה: כשדוד המלך ראה ברוח קדשו שיש לתקן מאה ברכות, עמד ושאל איך למען ה' אמצא מאה ברכות לתקן להם לישראל, וכי אפשר שיצטרכו לומר כל היום שהכל ואשר יצר! ומזה הסיק שרצון ה' שהאדם יתן הודאה בשם ומלכות גם על הדברים הקטנים הנעשים עמו בכל יום, על זה שהוא יכול לפקוח את עיניו ועל זה שהוא יכול להניח את כפות רגליו על הארץ וכן הלאה.

והנה אם כל זה נאמר לענין ימות החול, כל שכן לענין שבת קודש, שהרי כפי הידוע שבת קודש נותנת חיות לימות החול, ואלמלא היא אין קיום לבריאה בימות החול כדאיתא ב'אור החיים' הק"ט. ונמצא שמהותה של שבת קודש היא להודות לה' על כל פרט ופרט מסדר העולם, אך לא כפי שמודים עליהם בימות החול, אלא כפי שצריך להודות עליהם בשבת קודש, דהיינו מתוך הכרה שכל אלה הקיימים בשבת קודש על-פי סדר העולם, ממשיכים את החיות כעת לששת ימי המעשה.

ממה שחנן אותו ה' לאחרים.

והנה בעוד בצדקה יש שיטה אחרת גם לצד השני¹⁰, כי כשהעני מקבל סכום גדול, נפשו מתרוממת מרוב שמחה, הרי שבענין ההודאה אין שום מקום להסתפק **שיש לו לאדם לעורר את לבו בהודאה לה' כל אימת שהוא מברך לו במשך היום**, כי אילו יעורר את לבו רק באותם זמנים מסוימים, ולאחר מכן ילך לדרכו, נמצא שיעבוד את עבודת השבת רק שעתים במשך השבת, והלא השבת כוללת עשרים וארבע שעות.

נתחיל לעבוד עבודת השבת החל בכניסתה, ומאז לא נרפה ממנה אפילו לרגע, אלא נלך ונספור את ברכותנו במשך כל השבת (כמו שמובא בספרים שיש למנות בפה את מספר הברכות, או כפי שכתב **הריעב"ץ** בסידורו, שיש להכניס פתקאות בקלפי), וכל אימת שנברך נוסיף יהודות ולהלל להשי"ת על כל הטובות אשר גמלנו. הלא חובות רבים כל-כך של הודאה יש לנו להשי"ת, ננצל את ההזדמנויות שיש לנו לברך לה' בשם ומלכות, ו**נעסוק בהודאה במשך כל השבת כדי שכל השבת שלנו תהיה 'שבת' אמיתית.**

כשהאדם קונה טלית חדשה, הוא מסתפק אם מותר לו לברך שהחיינו בשם ומלכות, עד שהוא קונה איזה פרי חדש והוא שש ושמח על שכעת הוא כבר רשאי לברך על טליתו בשם ומלכות. כאן אומרים לו לאדם – אתה יכול לברך בלי שום חשש בשם ומלכות כמה שתרצה ולהודות בהן על הרוחניות ועל הגשמיות ועל כל מה שמשמח

את לבך.

וכי אפשר מעתה להעלות על דעתנו שכאשר אמרו חז"ל שבשבת יש לו לאדם להשלים את מאה הברכות בבשמים ומיני מגדים, התכוונו לענין של בדיעבד?! הלא פשוט וברור שזו היתה הכוונה מראש שבשבת קודש יצטרך האדם לברך במשך כל שעות היום ולפור בהן את הודאותיו להשי"ת, כי רק באופן זה תהיה כל השבת שלו שבת אמיתית.

ברכות הנהנין של שבת קודש

כאן המקום להביא מדברי הגמרא במסכת זבחים (צ, ב): איבעיא להו: תדיר ומקודש, איזה מהם קודם? תדיר קודם משום דתדיר (כפי הכלל תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם), או דלמא מקודש קדים דקדיש? תא שמע: תמידין קודמין למוספין ואף על גב דמוספין קדישי (כי שם שבת עליהם – הא לך שתדיר ומקודש תדיר קודם, ופרכינן) אטו שבת למוספין אהנאי, לתמידין לא אהנאי?! (וכי שם שבת קודש חל רק על המוספין?! הלא הוא חל גם על התמידים, ונמצא ששניהם מקודשים, ומה שמקדימין התמידים למוספין הוא מפני שהם גם תדירים וגם מקודשים).

הגמרא מביאה שם עוד כמה ראיות הדומות לזו ומפריכה אותו באותו אופן, ואחר היא מביאה ראייה מהטעם השני שנתנו בית הלל לשיטתם שיש להקדים בעשיית הקידוש ברכת היין לברכת היום, וזה לשון הגמרא: תא שמע, דבר אחר, ברכת היין תדירה וברכת היום אינה תדירה, ותדיר

¹⁰ ראה 'נתיבות עולם' למהר"ל נתיב הצדקה פ"ד, ראה ח"י חת"ס ב"ב ט, ב שזה מחלוקת תנאים.

יתבאר לנו הפיוט דכל מקדש שביעי וכו', שיסד שם הפייטן סועדים בו לברך שלש פעמים, דלשון "לברך" הוא מיותר, ולפי הנ"ל יצדק מאוד, דעיקר כוונת הסעודה הוא להנות להנשמה מברכת המזון. עכ"ל הספר. והרי דבריו אלו עולים בקנה אחד עם מה שהובא לעיל מספר התדיר, שטעם מצות שלוש סעודות בשבת הוא כדי שיוכלו לברך לה' וליתן לו שבח והודאה, וכאן הוסיף ה'בני יששכר' שהעיקר הוא להנות את הנשמה יתירה, כי זה מזונה. ומבואר שכל הברכות שעושים בשבת קודש מברכים אותן עם הנשמה יתירה¹², ולכן משמעות אחרת להן ואינן דומות כלל למה שהן בימות החול. ואכן כאשר מברכים אותם באופן זה בשבת קודש, נעשית כל השבת שבת מרוממת, ונעשה כל השבוע שלאחריה שבוע מרוםם.

ונסיים מעין הפתיחה, שאמירת מאה ברכות עוצרת את המגיפה כפי שגילו לנו חז"ל במפורש, ויש לזכור שלא רק בעידן מגיפה, אלא גם שלא בעידן מגיפה, הלא לעולם ישנם אנשים חולים ר"ל שחסר להם שפע חיות הקודש, ובכן ככל שנקפיד לומר מאה ברכות בדרך שנתבארה, ובפרט בשבת קודש שהיא מקור החיות, כך נגביר את המשכת החיות לעולם ויתרפאו כל החולים אמן.

ושאינו תדיר תדיר קודם, אף על גב דברכת היום קדישה (שהרי ברכה מיוחדת לשבת, ואילו ברכת היין היא ברכה רגילה שמברכים גם בחול). ושוב פרכינן: אטו שבת לברכת היום אהנאי, לברכת היין לא אהנאי?! הא לנו להדיא מדברי הש"ס שברכת הגפן בשבת קודש איננה ברכה רגילה, והוא אשר נתבאר עד כה, שכל ברכות הנהנין והשבח, שהכל, הגפן, אשר יצר וכן הלאה, הן ברכות מקודשות, ברכות של שבת, וזהו מהטעם האמור, כי בשבת קודש כשמברכים ברכות הנהנין והשבח מברכים אותן עם הנשמה יתירה ומודים באופן אחר לגמרי מכפי שמודים בימות החול.

סועדים בו לברך שלוש פעמים

וזה לשון הרה"ק ה'בני יששכר' זיע"א בספרו 'אגרא דכלה': (פרשת וירא): כתב בעל 'עשרה מאמרות'¹¹ (מאמר חקור דין ח"א פכ"א) דהנשמה היתירה הבאה לאדם בשבת נהנית מאוד מברכת המזון כי היא מצוה מחודשת אצלה שאינה נוהגת בעליונים. ונראה לי הטעם כי הנשמה הניתנת לאדם בכל ימי חייו הנה היא מתעסקת עם הגוף בכל ענייניו כמוני כמוהו, מה שאין כן הנשמה יתירה שבשבת אין לה השתתפות עם הגוף והיא כמלאכי רוח ונהנית מאוד מהמצוה הזאת, והבן. ובזה

¹¹ להרמ"ע מפאנו זצוק"ל, מגדולי רבני ומקובלי איטליה בדור הבית יוסף והאר"י הק"ז"ל.

¹² ראה 'קדושת לוי' פרשת בא עה"פ כה אמר ה'. וראה עוד 'אגרא דכלה' בראשית עה"פ ויכל א-להים ביום השביעי.

מדור הילולא דצדיקיא

הרה"ק רבי משולם פייש בהרה"ק רבי מרדכי מטאהש

זיע"א

נסתלק לגנוזי מרומים ביום כ"ז מנ"א תשע"ה

סיפורי צדיקים כעצה להנצל מן

המינות והאפיקרסות

בטרם נבוא לספר ממעשי הפלא של צדיק זה, נקדים לבאר איך צריך לגשת אל סיפורי המעשיות: הן צדיק זה עצמו בין שלל העבודות הנשגבות שהיו לו, התייחד בעבודת סיפורי הצדיקים, כשהוא מחפש בכל אשר הוא מספר אם יש בו דבר אשר יוכל לקיימו.

וכך העיד על עצמו שבצעירותו כל פעם ששמע איזה מעשה חדש של צדיקים, היה משנן אותו פעמים הרבה כפי שצריך לשנן דיבור בתוספות, כי סיפורי צדיקים הן יסודות איתנים ביהדות ומשרישות אמונה בהשי"ת.

וכראיה לדבר סיפר שכאשר הרה"ק מרוז'ין זיע"א היה אצל הרה"ק מאפטא זיע"א, אמר לו הרה"ק מאפטא: קודם ביאת המשיח יהיו נסיונות גדולים באמונה; יתפשט אז בעולם מינות ואפיקרסות, ויזדקקו לרחמים גדולים כדי להתחזק באמונה, ואפילו אנשים כמוהו (כאן הראה באצבעו על אחד מתלמידיו שהיה ידוע כמורם מעם), בעקבתא דמשיחא יזדקק לרחמים גדולים כדי להנצל ממינות ואפיקרסות.

שאל אותו הרה"ק מרוז'ין: ובכן, מה העצה להשאר שלימים באמונה? השיב לו הרה"ק מאפטא: שידברו מצדיקים, און אפילו פון אונז [ואפילו מאתנן]... וחזר על המילים האחרונות שלוש פעמים: אפילו פון אונז, אפילו פון אונז, אפילו פון אונז.

חיזוק האמונה בהשגחה פרטית

ויש לבאר: לכאורה נדמה שהנסינות של דורנו אינם כל-כך בעניין האמונה כמינות ואפיקורסות, אלא יותר בעניין תאוות (פגעי הטכנולוגיה וכו'). ובעוד בתקופות הקדומות יותר השתוללה רוח ההשכלה בחוצות אשר רבים חללים הפילה מכרם בית ישראל ולאחריה רוח הצינות ושאר כתות, הרי שכיום רוחות אלו כבר אינן נושבות בחוצות, ולא אלו המאיימות על כרם בית ישראל, אלא התאוות החומריות הן אלה המאיימות עליו.

אך התשובה היא שאין אנו קולטים עד כמה חסר לנו באמונתנו שהקב"ה מנהל את העולם. צאו וראו עד היכן מגיעות המחלוקות והמריבות בענייני ממון, כאשר כל אחד סבור שהלה גוזל אותו או מרוויח על חשבוננו, ואילו היו כולם מאמינים באמונה שלימה שכל מה שנעשה בעולם הוא בהשגחתו יתברך ושהבריות הן רק

רק אם תשיב לי את מכשיר ההקלטה".
 "אינני יכול לעשות זאת", אמרתי לו, "כי
 בעשותי זאת, יהיה לי ח"ו חלק במעללך;
 אמסור את מכשיר ההקלטה לידי הרבי והוא
 יעשה בו את מה שלבו חפץ". כך עשיתי,
 מסרתי את מכשיר ההקלטה לרבי; הוא לקח
 אותו תיכף ומיד ומסרו לאיש...

מספר הרב ראטמאן: עברה שעה
 מועטת והרבי ראה כי פני נפולות על כי
 נענשתי במקום שאחרים היו צריכים
 להיענש. פנה אלי הרבי ואמר: הבה ונלמד
 יחד בספר "נתיב מצוותיך" של הרה"ק
 מקאמארא זיע"א, וכך התחיל ללמדני פרק
 באמונה: על האדם להאמין שהכל הוא
 מאתו יתברך ושלא יתכן שאף אחד יכאיב
 אותו או ירע לו אילולא נגזר כן מן השמים,
 ולכן תדע לך שאם האדם שותק ומקבל את
 בזיונותיו ואת יסוריו באהבה מתוך אמונתו
 בה', הוא ממתק בכך את דיניו וחוסך
 מעצמו צרות בלי סוף... כך דיבר אתי הרבי
 שעה ארוכה, כשהוא מכבסני בכל מיני
 בורית, עד שהרגשתי כאדם חדש מלא חיות
 דקדושה.

השיב טובה תחת רעה

סיפור נוסף: בטרם תקע אהלו
 בטאהש, התגורר הרבי במאנטריאל, שם
 סבל מרדיפות שונות. פעם ביקש אחד
 מרודפיו לפגוע בנפשו פשוטו כמשמעו, וכך
 כשהרבי היה פעם שקוע במי המקוה, החזיק
 הלה את שתי ידיו מעל ראשו כדי שהרבי לא
 יוכל להוציא את ראשו מן המים. הרבי ניסה
 לעלות מן המים אך לא יכל. ברגע האחרון,
 נכנס אדם אחד למקוה וכיון שראה את
 הנעשה הרים את קולו בזעקה על האיש.

שלוהיו של מקום, כי אז לא היו מעלים על
 דעתם כך. ואכן צדיק זה זיכך את עצמו
 בעלותו על סולם מדרגות האמונה והבטחון,
 וכפי שניווכח מהסיפורים הבאים בע"ה.

לימד לתלמידיו פרקי אמונה

סיפר המשב"ק הרה"ח ר' משה
 ראטמאן שליט"א: יום אחד בעמדי פנימה
 על משמתי, שמתי אל לבי כי יהודי אחד
 שנכנס אל הרבי, מנסה להכניסו תוך כדי
 שיחתו עמו אל תוך פרשת העירוב בבארא-
 פארק (שעוררה ויכוחים גדולים לפני
 כעשרים שנה), ומבקש להוציא ממנו הוראה
 לכאן או לכאן. כן ראיתי שיהודי זה מחזיק
 אצלו 'מכשיר הקלטה' והבנתי שבכוונתו
 להפיץ את אשר יוציא מן הרבי בכוח בשער
 בת רבים ולעשות מהם מטעמים.

לבי רגז על חוצפתו של האיש, וכך
 הלכתי בחמימותי וחטפתי ממנו את מכשיר
 ההקלטה. בראות הלה את אשר עוללתי לו
 כאשר הורדתי את זממו לטמיון, איבד את
 שליטתו על עצמו, הוא תפס בזקני ותלש
 חלק ממנו עד שהתחיל לזוב ממני דם.

הרבי שם לבו אל מה שאירע ומיד פנה
 אלי ואמר: ר' משה! עליך לבקש את סליחת
 האיש... נורא נפלאיתי, שהרי עשיתי לכאורה
 את מה שהיה מוטל עלי לעשות, להציל את
 הרבי ממעללי האיש הנאלח – הוא זה
 שצריך לבקש ממני את סליחתי ולא אני
 ממנו. אך הרבי לא הרפה: אתה גרמת לו
 לאבד את שליטתו על עצמו, לך ובקש ממנו
 את סליחתו.

משחזקה עלי פקודת הרבי, לא נתרה
 בידי ברירה; ניגשתי אל האיש וביקשתי
 ממנו את סליחתו. אמר לי האיש: "אסלח לך

וכבר העיד הוא על עצמו ש'צר עין' היה בטבעו ושעקרו עד הסוף על-ידי עבודת הצדקה שלו.

הנה הוא מחזיק בתמימות

סיפר הגה"צ ר' יעקב יצחק ניימאן זצ"ל¹³ ששמע מהרה"ק מסקווירא זיע"א, שכאשר הרבי מטאהש בא לספר לו בשנת תשי"א שהוא רוצה להקים קריה נאמנה עם תלמוד תורה וישיבה וכל מה שצריך כדי שהבנים יתחנכו על ברכי התורה, התחיל לסבר את אזנו כמה קשים הם החובות, ואשר לכן עצתו אמונה שיבנה בתחילה בנין קטן ולא ילך מיד על גדולות ונפלאות ממנו. אמר לו הרבי מטאהש בפשטות מיוחדת: **הלא הקב"ה נותן את היכולת והוא בוודאי יתן כפי מה שצריך...**

הטלפון הבחול קודם קבורת בנו

מלבד מידת הבטחון שלו, היה ידוע גם במידת האהבת ישראל שלו שהיתה למעלה מכל השגה אנושית, כל-כך הגביר בלבו אהבה לזולתו, עד שהיפך את טבעו לאהוב את זולתו יותר משיאהב את עצמו. כששיכל את בנו הרה"צ רבי מרדכי זצ"ל והוא בדמי ימיו, היה זה ביום שישי והמצב היה בהול מאוד, באשר צריכים היו למהר ולהכין את צרכי הלוויה והקבורה. ויהי הדבר לפלא כאשר לפתע ביקש הרבי שיגישו לו טלפון. הגישו לו.

הלה נחרד, הסיר את ידיו, ואז עלה הרבי מן המים וניצל.

מתוך אמונתו החזקה של הרבי כי הכל הוא מאת ה' והוא זה האומר לאדם קלל, לא דיבר כלום בגנותו של האיש, ולא זו בלבד, אלא התחיל להעניק לו תמיכה כספית מידי חודש בחדשו, וזאת בכדי לעקור כל טינה מלבו אם נשארה כזו. באחד הימים הסתבך הלה עם חוקי המדינה ונאלץ לברוח אל מקום לא נודע. נעלם האיש מבלי להתיר אחריו עקבות ומבלי שאף אחד ידע היכן הוא. רק אחד ידע; היה זה הרבי שלא נח ולא שקט, אלא חקר ודרש עד שנודע לו שהגיע לאוסטרליה. שלח הרבי לקרוא לאחד ממקורביו, נתן לו את הוצאות הדרך לאוסטרליה וביקש ממנו להעביר סכום כסף לפלוני, וכך המשיך לתמוך בו עד יומו האחרון.

שאלו את הרבי: עד כדי כך? וכי כל-כך צריך להשקיע דמים מרובים במי שביקש ליטול את חיי הרבי?! הלא גם להשבת טובה תחת רעה יש גבול! השיב הרבי כמסית לפי תומו: הלא אני חב לו את חיי, שהרי ברגע האחרון ממש הסיר את ידיו מעל ראשי ובכך הצילני ממות לחיים...

לא יתכן להגיע למדרגות רמות של אמונה מבלי לעקור את המינות והאפיקורסות שבלב ומבלי לחזור שוב ושוב על האמת כי אין שום כאב הפוקד את האדם ללא גזירת שמים. הלא בשר ודם היה הרבי,

¹³ רב דק"ק בעלזא במאנטריאל מתלמידי הגה"ק ה'ויגד יעקב' וה'יחי יוסף' מפאפא זיע"ע ונסע בהשפעתם להסתופף בצל הרה"ק מהר"א זיע"ע בבעלזא, חתן הרה"ג רבי יהושע גרינוואלד זצ"ל. לאחר המלחמה נישא בשנית לבתו של הרה"צ ר' יעקב יחזקיה גרינוואלד זצוק"ל אחיו של הערוגת הבושם זצ"ל, שימש ברבנות פאפא ובמלבורן.

מה לדיין במקווה באישון ליל?

לאחר המלחמה התגורר בעיירה "נירעדהאז" שבהונגריה, שם נשא את אשתו ושם התגורר במשך שנתיים, וכבר אז ישב על מדין וסייע בהיתר העגונות. באותה תקופה החליטו ראשי הקהילה לסלק את שמש בית הכנסת ממשרתו בטענה שאינו עושה את מלאכתו נאמנה לנקות את בית הכנסת והמקווה כמתבקש – טענה המתקבלת על הדעת.

בא השמש אל הדיין, הלא הוא רבינו הצדיק מטאהש, ובכה לפניו על שמבקשים לנשלו ממשרתו ולגזול בזה את פת הלחם מפי טפיו. הזמין אליו הדיין את ראשי הקהילה והתחנן בפניהם שיתנו לו ארכה בת שלושים יום בהם נראה אם הוא ממלא את תפקידו כיאות אם לאו. ראשי הקהילה אמרו שהם מוכנים לכך בתנאי שאם לאחר שלושים יום יתברר שאינו ממלא את תפקידו כיאות, יפוטר לאלתר ולא ישוב אז להתדיין אתנו בטענות ומענות.

תקופת הנסיון התחילה והנה נתרחבו לבותיהם של ראשי הקהילה בראותם איך הנקיון השתפר בבית הכנסת ובמקווה, ממש להפליא. והם עצמם התפלאו איך עולה בידו לעשות מלאכה נאה כזו. אם האדם רוצה, הוא יכול – התלחשו ביניהם ראשי הקהל. היכן היה עד כה? – שאלו. כנראה צריך לדחוק את האדם לקיר כדי שיוציא את כוחותיו לפועל – ענו בעצמם.

באחד הימים נסע אחד מראשי הקהל לרגל איזו שמחה לעיר מישקאלץ. כשחזר לנירעדהאז, כבר היה אז חצות לילה. כשחלף על פני בית הכנסת, שם לבו כי האור בבית הכנסת דולק. התרגז על כך בלבו –

הרבי התקשר לאשה אחת שביקרה אצלו ימים ספורים קודם לכן וסיפרה שהיא סובלת צרות צרורות מבעלה ושבדעתה לברוח יחד עם ילדיה, וכאשר הרבי הפציר בה לחזור בה מכוונתה, לא הטתה את אזנה. כעת התחיל לדבר עמה: השמעת את מה שאירע? לא, ענתה האשה. ובכן, בני בכורי ר' מרדכי נסתלק בחטף. האשה נבהלה מעבר לקן – אוי וויי! טרגדיה נוראה! אך מה כל זה קשור אלי? מדוע הרבי מתקשר להודיע לי זאת? חשבתי, אמר הרבי, שתוכלי לעשות טובה גדולה לנשמת בני, וזאת על-ידי שתשובי הביתה עם ילדיך ותעשי ככל אשר לאל ידיך על מנת להשיב את השלום בביתכם... בגמר השיחה החזיר הרבי את הטלפון והתנער לצאת אל הלוויה.

סוף מעשה היה שהאשה לא יכלה לעמוד מול הפצרתו של הרבי, היא שבה אל ביתה עם ילדיה, והשלום והשלווה אכן חזרו לשכון בביתם.

אהב את זולתנו יותר מעצמו

בהתגוררו במאנטריאל, התגורר שם עוד צדיק אחד רבי לחסידים, ולמרות שהוא עצמו היה לו בקושי מנין, לא היה מתחיל את תפילתו לפני שהיה יודע בבירור שאותו רבי מסודר עם מנין. לפעמים היה שולח מאנשיו להשלים מנין לאותו רבי, ופעמים שהיה הוא עצמו משתרך ברגליו להשלים לו את המנין. גם לאחר מכן, כשכבר ניהל את עדתו בטאהש, לא פסק מלדאוג למניינו של אותו רבי. באחת השנים בהושענא רבה אמר לאנשיו שאינו נכנס לתפילה לפני שיבואו להודיע לו כי הלה מסודר עם מנין.

אחר מאשר הדיין בכבודו ובעצמו, העומד
 עם דלי מים ומנקה את המקוה...
 הא לנו מעשה אחד מיני רבים על
 מסירותו המוחלטת של הרבי מטאהש למען
 אחיו מישראל לגודל האהבה שבערה בקרבו
 אליהם.

איזה מין הפקרות הוא זה! הלא מתפקידו
 של השמש הוא לדאוג שיכבו את האור!
 כשנכנס לבית הכנסת וראה שאין בו איש,
 עלה בו חמתו בראשו – היתכן?!
 לפתע שמע קול רחש הבוקע מן
 המקוה. התפלא מאוד – מי מסתובב באישון
 ליל במקוה? נכנס למקוה והנה ראה שם לא

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן

**פטרון מכון הבינני
חודש מנחם-אב**

**ידידנו מחברי ועד הפועל
אברהם יהודה בן יהודית אסתר
וז' פייגא פראדל בת פרומט**

לישועה ברכה והצלחה בכל העניינים